БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 139 (8971)
ИЮНИИН 16
ВТОРНИК
1959 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Хүдөөгэй коммунистнуудай хүндэтэй уялга

Коммунист бүхэн партийна шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө эдэбхитэй тэмсэлшэ байха, ажалдаа түрүү жэшээ харуулжа ябаха уялгатай гэжэ КПСС-эй Устав дотор хэлэгдэнэ. Энэ уялгаяа үнэн сэхээр дүүргэхын тула партиин гэшүүд эгээн хүндэ, эгээн бэрхэшээлтэй ажал хэрэгые даажа абадаг юм. Тиихэдээ урдаа табиһан зорилгоёо заатагүй бэелүүлхын тула эдэбхи үүсхэл гаргажа, эрид шангаар тэмсэжэ байдаг. Жэшээлхэдэ, Түнхэнэй аймагай «Путь Ленина» колхозой коммунист Бадма Дылгыров 1933 ондо Бурят орондомнай эльгээгдэһэн түрүүшын тракторые жолоодоһон байха юм. Тэрэ гэһээр хүсэтэ машиные хүнхинүүлэн, Түнхэн нютагай хүрьһэтэ газарые урбуулжа, ороо̄һо тарянай үндэр баян ургаса жэл бүри ургуулжа байдаг. Илангаяа һүүлэй жэлнүүдтэ туйлаһан тэрэнэй амжалта ехэ. Үнгэрһэн жэлдэ Бадма Дылгыров 1290 гектар газар элдүүрилжэ, га бүриин 16, зарим газарһаа 20-һоо дээшэ центнер ороо̄һо абаа. Иимэ амжалта мүн урда жэлнүүдтэшье туйлагдаа һэн. Мүнөө хабарай тарилгые бүхимээр үнгэргэжэ, үндэр ургасын үндэһэ һуури табилсаба.

Олондо хүндэтэй болоһон коммунист ажалдаа шалгархаһаа гадна, хүнэй сэдьхэл хүдэлгэмэ хурса үгөөрөө колхознигуудые ажалай баатаршалгада элсүүлнэ. Коммунистын ажал хэрэг энээгээршье дүүрээгүй ааб даа.

Байкало-Кударын аймагай «Знамя Октября» колхозой мал адуулагша коммунист П. В. Балданов мэдэһэн үгэдөө заатагүй хүрэдэг, шатуу шанга зоригтой тэмсэлшэ байһанаа бодото хэрэгээр батална. Тэрэнэй харууһалдаг малай толгой бүринь сүүдхэдээ 950 граммаар нэмэжэ байна. Имагтал энэ нүхэрэй хүсэл оролдолгын ашаар колхоз мүнөө мяха абаха, гүрэндэ тушааха хахад жэлэйнгээ даалгабаринье бүри майн хахадаар дүүргэһэн байха юм.

Иимэ хүнүүд республика дотормнай олон. Эдэ нүхэд шэнги габьяата ажалай жэшээ харуулхын тула коммунист бүхэн оролдохо ёһотой. Коммунистын үндэр нэрэ зүүжэ ябаха гээшэ харюусалгатайшье, хүндэтэйшье юм. Имагтал эршэтэ ажал хэрэгээрээл энэ ехэ этигэл найдабари харюулжа болоно бшуу.

Мүнөө долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ хүдөө ажахын түүхэй эд, эдеэ хоол бүри ехээр гаргаха гэһэн даабари хүдөөгэй коммунист бүхэнэй урда табигданхай. Мүнөө Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ социалистическэ мүрысөөн дэлгэржэ, колхоз, совхозууднай мяха, һү, үндэгэ абаха, гүрэндэ тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхээр шиидэһэн байна. Арад ниитын энэ эдэбхи үүсхэлые толгойлжо, абаһан уялгыень бодото хэрэг дээрэнь дүүргүүлхын түлөө коммунист бүхэн эдэбхитэйгээр тэмсэхэ ёһотой.

Тиихын тула социалистическэ мүрысөөнэй дүлые улам үргэнөөр бадаруулха, тэрэнэй урэ дүнгые олониитэдэ хүргэжэ байха, мүн түрүү, шэнэ юумые саг соонь дэмжэжэ, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлжэ, ажалай бүтээсые улам дээшэлүүлжэ байха шухала. Хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр абахын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябажа, олониитые ажалай баатаршалгада элсүүлхэһээ гадна, Коммунистическэ партиингаа, Совет гүрэнэйнгөө тогтоол, шиидхэбэринүүдые хүн зондо ойлгуулжа байха гээшэ коммунистнуудай нангин уялга мүн.

Партийна эхин организацинууд партиин гэшүүнэй нэрэ зэргые арюун сэбэрээр абажа ябаха хэрэгтэнь коммунистнуудта саг үргэлжын туһаламжа хүргэжэ, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлые, ажал хэрэгэйнь мэргэжэл шадабарийе дээшэлүүлжэ байха зорилготой. Коммунистнуудта саг үргэлжэ даабари үгэжэ байха, тэрэнэй дүүргэлтые саг соонь хинан шалгажа, партийна бюро, суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэхэ ябадал хүмүүжүүлхы ехэ удхашанартай хэмжээн гэжэ сэгнэгдэхэ ёһотой. Мүн партийна суглаан дээрэ партиин гэшүүдэй эдэбхитэйгээр хабаадажа, колхоз, совхозуудай ажалые саашадань һайжаруулха талаар шүүмжэлэл болон өөрыгөө шүүмжэлгэ үргэнөөр дэлгэрүүлхэ бүхы арга нүхэсэл байгуулха шухала. Партийна суглаан, тэрээн дээрэ ямар асуудал табигдаха тухай коммунистнуудта эртээнһээ мэдүүлжэ байха ябадал энэ талаар ехэ удхашанартай юм.

Эдэ бүхы хэмжээнүүд коммунистын үмэнэ байһан уялга болон зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхэдэнь аша үрэтэй туһаламжа болохонь дамжаггүй. Гэхэтэй хамта, зарим партийна эхин организацинууд өөһэдынгөө гэшүүдые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэй ажалай эдэбхи үүсхэлые бадаруулха хэрэгтэ үшөөл бага анхарал хандуулна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эгээл тиимэһээ, жэшээнь, Мухаршэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой, Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, Заиграйн аймагай «Улаан Эрхирик» колхозуудай партийна эхин организацинуудта зарим коммунистнуудай зүгһөө ажал хэрэгтээ хайша хэрэгээр хандадаг, даалгагдаһан даабаряа дүүргэдэггүй, энээнһээ байтагай партийна суглаануудташье хабаадахагүй ушар үзэгдэдэг.

Иимэ ябадал партийна Уставтай огто зохилдоногүй, тиимэһээ эрид шууд зайсуулагдаха зэргэтэй. Партиин гэшүүдэй эдэбхи үүсхэлые дээшэлүүлжэ, тэдэниие арад зоной хэрэгэй түлөө бодото тэмсэлшэд байхаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ партийна эхин организацинууд, айкомууд саг үргэлжын анхарал хандуулжа байха уялгатай.

Хүдөөгэй коммунистнууд! Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэгээр абахын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябажа, олониитые шэн габьяата ажалда элсүүлхэ хүндэтэй уялгаяа бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхын тула бүхы хүсөөрөө оролдогты!

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Нүхэр А. У. Хахаловые Ленинэй орденоор шагнаха тухай

КПСС-эй Бурядай обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Хахаловай түрэһөөр таби наһа гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, Советскэ гүрэнэй үмэнэ габьяатай байһыень тэмдэглэжэ, нүхэр **Хахалов** Александр Улановичые Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
К. ВОРОШИЛОВ,
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1959 оной июниин 13.

Н. С. Хрущев Ригэһээ мордобо

РИГА, июниин 13. (ТАСС). Германиин Демократическа Республикын партийно-правительственна делегациин Ригэһээ мордоһоной һүүлээр Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев июниин 13-до Латвиин ССР-эй партийна хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй бүлөөндэ хабаадаа.

Июниин 13-да Н. С. Хрущевой самолёдоор Москва ябахадань, Латвиин ниислэл хотын ажалшад хүндэтэ айлшанаа халуунаар үдэшэжэ мордохуулаа. КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Латвиин Компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Я. Э. Калнберзин, Литвагай Компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь А. Ю. Снечкус, Эстониин Компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь И. Г. Кэбин, Латвиин ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Т. Лацис, республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. М. Озолинь, республикын Коммунистическэ партиин болон правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд Н. С. Хрущевые аэродром дээрэһээ мордохуулһан байна.

* * *

Н. С. Хрущев тэрэ үдэртөө Москвада ерээ.

300 жэлэй ойн баярай хүндэлэлдэ

Һайндэртэ арбан һарын түсэб дүүргэхэнь

Селендумын станок бүтээдэг заводто хэгдэһэн «ЗДС» гэжэ маркын модо болбосоруулдаг станок хариин гүрэнүүдтэ эльгээгдэдэг юм.

Станок бүтээгшэд энэ жэлдэ хоёр мянга гаран станок бүтээжэ, гүрэндэ, предприятинуудта эльгээхэ уялга абаһан байна.

Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ заводой цехүүдэй дунда социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Мүрысэгшэдэй дунда олон залуу хүдэлмэришэд ажаллана. Дунда һургуули дүүргэжэ ерэһэн залуушуул механическа цехтэ олон юм. Эдэнэр ойн баярай һайндэрые угтуулан, арба һарынгаа даалгабарийе болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Смольникова, Л. Чуясова гэгшэд (станогой хажууда).

И. Калашниковай,
В. Карниковой фото, текст.

Хахад жэлэйнгээ түсэбые табан һара соо дүүргэв

Россин гүрэнтэй Бурят ороной нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн һайндэрэй хүндэлэлдэ республикымнай ажалшад эдэбхитэйгээр мүрысэнэ.

Баргажанай леспромхозой Гусихын модо бэлэдхэлэй пунктын хүдэлмэришэд ойн баярай һайндэрые угтуулан, хахад жэлэйнгээ түсэбые 5 һарын турша соо дүүргээ. Эдэнэр түсэбэйнгөө ёһоор 51 мянган кубометр модо бэлдэхэ аад, 54351 кубометр бэлдэһэн байна.

Тус пунктын модошод улам бүтээсэтэйгээр ажаллана. Мүрысэгшэдэй дунда И. Меньшиковэй хүтэлбэрилдэг мастерска участок түрүү һуури эзэлнэ. Энэ участогай модошон Л. Овсянкин даалгабаряа үдэр бүри үлүүлэн дүүргэнэ. Ганса май һара соо нүхэр Овсянкин 500 кубометр модо түсэбһөө гадуур бэлдээ.

Модо ябталдаг бригадын гэшүүд (бригадирынь нүхэр Иванов) коммунистическэ ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ. Эдэнэр үдэрэйнгөө нормые 130 процент хүрэтэр дүүргэнэ. Модошод һайнаар ажаллажа, табан һара соо миллион хахад шахуу кубометр модо ябталһан байна.

Д. Гыргенов.

Зондоо хүндэтэй хонишон

Хажуу булаг гэжэ газарта Хэжэнгын аймагай «Коммунизм» колхозой үнинэй хонишон Лодой Шомонович Суворовой даадаг отара байрлана. Нүхэр Суворов колхозойнгоо хонин ажалда үнинэй үнэн сэхээр, оролдосотойгоор хүдэлжэ, нютагайнгаа зондо хүндэтэй болонхой. Үбгэн хонишоной отарада хамта 200 гаран хонид бии.

—Ямаршье малай шадал тамир харууһа, тэжээлһээ болодог гээд һанагшаб,—гэжэ Лодой Шомонович хөөрэдэг.

Зунай, намарай сагта бэлшээридэ хонидоо шадамараар мяхажуулан таргалуулаад, үбэл хүшэ тамирынь алдуулангүй ондо оруулдаг заншалтай. Түхэреэн жэл соо хонидоо шанга шадалтай ябуулхадань, турадаггүй, үбшэлдэггүй. Илангаяа хонидой байрые ходо сэбэр, хажуу талаһаа, дороһоо дулаан, хуурай байлгаха гэжэ тэрэ оролдодог юм.

Энэ жэлдэ отарынхид 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абаад, нэгэшье хурьга гарзалуулангүй түлжүүлэн табиха уялгатай. Хэлэһэндээ эдэнэр хүрэжэ, мүнөө 100 эхэ хонин бүриһөө 96 хурьга абаад, тобир һайнаар түлжүүлээд байнхай.

—Бурят арадайнгаа гайхамшагта һайндэр—300 жэлэй ойн угтамжада бидэ, хонишод, шадал соогоо бэлдэжэ, хонидоо хэзээ хэзээнэйхиһээ оролдосотойгоор харууһалжа, һайн бэлшээридэ адуулжа байнабди. Нооһо хайшалха, түл абаха уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэбди,—гэжэ колхозой түрүү хонишон Лодой Суворов мэдүүлнэ.

С. Балдуев.

Түсэбһөө үлүү шифер гаргана

Тимлюйдэхи шиферэй заводой коллектив хахад жэлэйнгээ түсэбые табан хоногоор урид дүүргэжэ, нэгэ үдэр алмаһан материалаараа ажаллажа, Россин гүрэнтэй Бурят ороной һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойн һайндэрые угтаха гэжэ шиидэһэн юм. Предприяти соогоо дэлгэрһэн мүрысөөндэ хабаадалсаха зуураа, олохон бригада һайн амжалта туйлана.

Иван Аханинай хүтэлбэрилдэг бригада май һара соо 90 мянган плиткэ түсэбһөө гадуур гаргаһан байна. Бригадын гэшүүд 2200 килограмм асбест алмаба. Машинист Ипатьевай бригадынхид һарынгаа даалгабарийе үлүүлэн дүүргэжэ, түүхэй эд ехээр арьбалһан байна.

Тус заводойхид үнгэрэгшэ һарада арадай ажахыда хахад миллион плиткэ шифер түсэбһөө гадуур үгэбэ. Транспортна бригадын гэшүүд һайнаар хүдэлмэрилжэ, даалгабаряа 134 процент дүүргээ. Гүрэнэй шэнэ барилгада эдэнэй хүсөөр түсэбһөө гадна 2 миллион шахуу плиткэ шифер эльгээгдэһэн байна.

Ж. Гомбоев.

ГДР-һээ ерэһэн айлшад Украинын ниислэл хотодо ошоод байна

КИЕВ, июниин 13. (ТАСС). Германиин Демократическа Республикаһаа эндэ ерээд байһан айлшад июниин 13-да Украинын ниислэл хотоор ябажа танилсаба.

СЕПГ-гэй нэгэдэхи секретарь В. Ульбрихт, Германиин Демократическа Республикын партийно-правительственна делегациин бүлэг гэшүүд нүхэд Ф. Р. Козловтой, Н. В. Подгорнытэй хамта Украинын эрдэмтэдтэй үглөөгүүр уулзаа. Айлшад УССР-эй Наукануудай академиин физикиин институдта ошоо. Тэдэнэр эндэ олон тоото лабораторинуудые хаража, институдта ябуулагдажа байгаа научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэритэй танилсаһан байна.

ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи естественно-научна болон техническэ шэнжэлэлгын соведэй түрүүлэгшэ профессор П. Тиссен институдай коллективэй үмэнэ үгэ хэлээ. Советскэ Союзай эрдэмтэдтэ шэнэ амжалтануудые туйлахыень В. Ульбрихт хүсэһэн байна.

Делегациин гэшүүд—Ехэ Берлинэй обер-бургомистр Ф. Эберт, СЕПГ-гэй Магдебургска окружной комитедэй нэгэдэхи секретарь А. Писник болон бусад «Красный экскаватор» гэжэ заводто ошоо.

Завод хараһанай һүүлээр советско-германска хани барисаанай митинг болобо. Митинг дээрэ үгэ хэлэһэн хүдэлмэришэд, инженернүүд Советскэ Союз ГДР хоёрой хоорондохи бата бэхеэр бүхэжэһэн хани харилсаан тухай хэлэһэн байнад. ГДР-эй партийно-правительственна делегациин гэшүүн А. Писнигэй үгэ хэлэхэдэ сугларагшад халуунаар угтаа.

ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ О. Гротеволь Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. Т. Кальченкотай хамта Украинын искусствын музейдэ ошожо хараад, О. Гротеволь хүндэтэ харагшадай дэбтэртэ уран зураашадта баясхалан хүргэжэ бэшэһэн байна.

Москва, Кремль. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын хүтэлбэрилэгшэд Германиин Демократическа Республикын партийно-правительственна делегацитай июлиин 9-дэ уулзаа.

ТАСС-эй фотохронико.

ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо П. Шольц түрүүтэй партийно-правительственна делегациин бүлэг гэшүүд Пригороднэ хүдөөгэй районоор ябаһан байна.

КИЕВ, июниин 13. (ТАСС). Н. С. Хрущевой нэрэмжэтэ Киевэй стадион дээрэ олон мянган зоной хабаадаһан советско-германска хани барисаанай митинг июниин 13-да үдын хойно болобо. Украинын ниислэл хотын ажаһуугшад В. Ульбрихтые, О. Гротеволиие, Германиин Демократическа Республикын партийно-правительственна делегациин бусад гэшүүдые халуунаар амаршалаа.

Хүдэлмэришэдэй, колхознигуудай, интеллигенциин түлөөлэгшэд, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Украинын Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь Н. В. Подгорный митинг дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Германиин Нэгэдэмэл социалистическэ партиин Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь В. Ульбрихт ГДР-эй партийно-правительственна делегациин үмэнэһөө митингдэ хабаадагшадые амаршалаа.

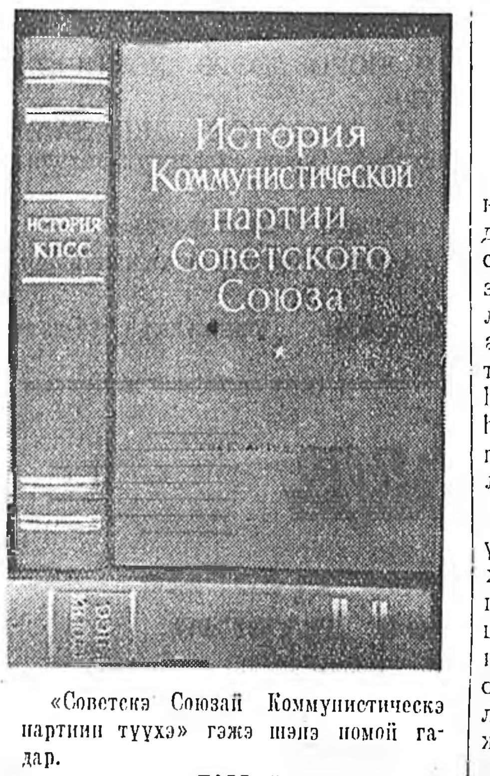
КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Ф. Р. Козлов немец арадай түлөөлэгшэдые, мүн Киевэй ажалшадые амаршалһан байна.

Советскэ хүнүүд немец яһатанай аша туһые хамгаалха, эб найрамдал хангаха һайн һайхан хэрэгтээ гайхамшагта шэнэ илалтануудые туйлахыень Германиин Демократическа Республикын ажалшадта хүсэжэ, советско-германска хани барисаае, социалистическэ лагериин оронуудай бата нэгэдэлые улам бэхижүүлхые эрмэлзэжэ байһанаа мэдүүлээ.

КИЕВ, июниин 14. (ТАСС). Германиин Демократическа Республикын партийно-правительственна делегаци советскэ Украинын ниислэл хотодо гурбадахи үдэрөө айлшалжа байна.

СЕПГ-гэй Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь В. Ульбрихт, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ О. Гротеволь, ГДР-эй партийно-правительственна делегациин бусад гэшүүд, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Ф. Р. Козлов, Украинын КП-гэй Центральна Комитедэй нэгэдэхи секретарь Н. В. Подгорный, Украинын ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко УССР-эй арадай ажахын түрүү дүй дүршэл тухай выставкэ хараа.

Украинын Коммунистическэ партиин Центральна Комитет, Украинын ССР-эй Министрнүүдэй Совет ГДР-эй партийно-правительственна делегациин хүндэлэлдэ обед хэһэн байна.

«Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин түүхэ» гэжэ шэнэ номой гадар.

ТАСС-эй фотохронико.

Депутат һаалишан

Борьёогой Сталинай нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн Цыбик-Доржо Аюшеев дүрбэн жэлэй саада тээ һаалишан боложо хүдэлөө һэн. Колхозой хоёрдохи отделениин гүүртэдэ энэ шиираг шамбай хүбүүнэй ажаллажа эхилхэдэ зарим залуу басагад — һаалишад сэхээр гайхалсаһан, «бүһэтэй хүн ямар биратай һаалишан болохоб даа» гэхэ зэргээр тоомжогүйгөөр хөөрэлдөөдшье абаһан байха.

Нээрээшье түрүүшээр үнеэ һааха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ байгаа.

— Түрүүшын үедэ хүхэ нэгэ хэды шобтороод, хурганuудни шалашадаг, гарни үбдэшэдэг һэн. Тиихэдэ үнсэгээшье таатай зохидоор байлгажа шададаггүй һэм,—гэжэ һаалишан Аюшеев хөөрэдэг.

Багаһаа хойшо ажалда дуратэй, хэлэһэнээ хүсэлдүүлжэл амардаг энэ хүбүүн үнинэй, дүршэлтэй һаалишадай туһаламжаар шэнэ мэргэжэлэйнгээ онол онпые түргөөр олобо. Мүн сүлөө һамбаатай болоходоо тусхай брошюрануудые, газетэ уншажа, оронойнгоо, республикын түрүүшүүлэй дүй дүршэлтэй танилсадаг байгаа.

Хоёрдохи жэлдээ сугтаа хүдэлдэг бэрхэ һаалишадтай ана мана ябадаг болобо. Үнгэрэгшэ жэл үнеэн бүриһөө 1870 литр һү һаажа, уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. Ингэжэ эрхим ажалаараа шалгараһан хүбүүн Зэдын аймсовдэй депутадаар һунгагдаа һэн.

Долоон жэлэй асари ехэ түсэбөөр зоригжоһон Цыбик-Доржо һаалишан энэ жэл үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һааха уялгатай аад, үнгэрһэн таба һарын туршада 600-гаад литр болгобо.

Ажалдаа нягта, оролдосотойгоор хандадаг, эдэбхи үүсхэлтэй хадань, нүхэдынь тэрэнээ ахалагша һаалишан болгоһон юм. Тиихэдэ хүдэлмэриингөө забһараар депутадай уялга эрхимээр дүүргэнэ.

— Арадуудай хани барисаанай һайндэрые ажалай илалтаар угтахабди,—гээд һаалишан Аюшеев бултанайнгаа нэрэһээ мэдүүлнэ.

Ц. Сагалеев.

Зэдэ.

Аймагай малшадай ажал хэрэгүүд

Баргажан мүрэнэй нуга, тохойнууд үнгэ бүриин сэсэг, ногоонуудаар бүрхөөгдэжэ, зунай сэнгэлиг саг тулажа ерэбэ. Энэ үедэ колхозуудай олон мянган адуу мал үглөөнэй шүүдэртэй, шэмэтэ ногоо амталжа байна. Үбэлэй шанга хүйтэндэ хүсэ шадалаа гээхэеэ һанаһан мал хээли хэбэтэй боложо, һаалишад «үнеэднай һүеэ нэмээбэ» гэжэ баяртайгаар хөөрэлдэдэг болоо.

Дүй дүршэлтэй малшад эгээн энэ үедэ малаа «хара шэрэмдэ» садхаахаяа оролдодог. Иимэ ногоон шэмэ ехэтэй ха юм. Сабшалан, бэлшээриин ногоон гандажа байһанаа, июнь һарын эхээр хура бороо ехээр орожо, татуулһандал ургажа, малай эдеэлсэ үдэр бүри элбэг боложо байнхай.

— Мүнөө жэл хура бороо саг дарыдаа орожо, газарай хүрьһэ даамайгаар шингтүүлбэ. Юрэдөө ногоон, тариншье һайнаар ургахань ха. Энэ таатай сагыс зүбөөр хэрэглэхын тулада нойроошье һамшахада хамаагүй,—гэжэ аймагай малшад, тарияшад хэлсэнэ.

Хара Уһан, Борогол, Яһы, Шара Тала гэжэ зунай бэлшээринүүдтэ мүнөө адуу мал һүрэг һүрэгөөрөө бэлшэнэ. Эндэ аймагай Карл Марксын, Ленинэй, Сталинай нэрэмжэтэ, «Авангард» колхозуудай һаалиин гүүртэнүүд, бэлшээн таргалуулха мал байрлана. Эндэхи бэлшээри шэмэтэй ногоотой гээд үнинһөө хойшо суурхадаг юм. Хура бороогоор элбэг зун малай эдеэлсэ һайжаржа, тарган мяхан, һүн, тоһон элбэгжэдэг.

Долоон жэлэй түрүүшын жэлдэ аймагай малшад һү, мяха, үндэгэ, нооһо абалгаяа эрид дээшэлүүлхэ гэжэ хараална. Нёдондо жэлэйхиһээ 2,1 дахин ехэ мяха, һү—4, нооһо—1,3 дахин ехые абаха байна. Энэ зорилгоёо дүүргэхын тула аймагай ажалшад ехэ оролдолго гаргажа байна.

Зунай сагта гаргаша багатайгаар мяха, һү ехээр абахын түлөө Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой малшад жэшээтэ һайнаар ажаллана. Тэдэнэр мяха абаха хахад жэлэйнгээ түсэб июниин 25-да 170 процент дүүргэхэ гэһэн социалистическэ уялга абанхай. Тиихэдээ имагтал тарган мяха гүрэндэ худалдаха гэжэ хараална. Колхозой правлени, партийна комитет шахажа, бэлшээжэ таргалуулха гүүртэ, отарануудта эгээл дүй дүршэлтэй, үнэн сэхээр ажалладаг малшадаа табяа. Колхоз, аймаг соогоо суурхадаг мал адуулагшад Зана Цыдынжапов, Баясхал Раднаев гэгшэд мал шахаха, бэлшээн таргалуулха баян дүршэлтэй болонхой. Мүнөө тэдэнэр эбэртэ малай гүүртэнүүдые даажа абаад байхадаа, зунай гурба һарын туршада малай толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдээ 1050—1100 граммаар нэмээхэ уялга абаа. Тиигээд аймагай бусад колхозуудай малшадые мүрысөөндэ уряа юм. Мүнөө эдэ мал адуулагшад хэлэһэнээ хүсэлдүүлжэ байна.

Эрхим малшан Зана Цыдынжаповай ажал тухай хэды үгэ хэлэе. Үнгэрэгшэ үбэл энэ малшан 80 толгой эбэртэ мал шахажа, бултыень дундаһаа дээшэ хүшэ шадалтай болгоо һэн. Толгой бүриин шэгнүүр 418 килограммда хүргэһэн байна. Энээнэй ашаар Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз мяха гүрэндэ худалдаха нэгэдэхи кварталай түсэб 300 процент дүүргээд, 400 гаран мянган түхэриг олзо оруулһан байха юм. Энээнэй һүүлээр нүхэр Цыдынжапов хоёрдохи кварталда худалдагдаха 370 эрье тушаажа абаад, ингэжэ мэдүүлээ: «Даажа абаһан малайнгаа толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдээ 1100 граммһаа доошо бэшээр нэмээхэб. Тиихэдээ 3 һарын турша соо 250 центнер тарган мяха колхоздоо нэмэжэ тушаахаб. Энэ уялгаяа заабол дүүргэхэ байхаб». Нүхэр Цыдынжаповай жэшээгээр аймагай Ленинэй, Сталинай нэрэмжэтэ, «Авангард», «Звезда» колхозуудай мал адуулагшад дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаад, даажа байһан һүрэг малаа зунай бэлшээридэ гаргаба.

Тэрэшэлэн һаалишад үнеэдээ зунай бэлшээридэ гаргаад, ажал хүдэлмэреэ бүтээсэтэйгээр хэнэ. Эдэнэр июнь—июль һаранuудта үнеэн бүриһөө 600 литрһээ доошо бэшэ һү һаахаар тэмсэнэ. Республика соогоо түрүү һуури эзэлһэн, аймагай суута һаалишан Сындыма Гундуновна Дашиева энэ мүрысөө толгойлно. Нүхэр Дашиева үнгэрэгшэ 5 һарын турша соо үнеэн бүриһөө 1797 литр һү һаажа, бусадта жэшээ харуулаа. Июль һарада үнеэн бүриһөө үдэртөө пүүд һү һаажа, ехэ һайндэрые ажалай эрхим бэлэгээр угтахаар зоригжонхой. Һаалишан Дашиевагай жэшээгээр ажаллагшад аймаг дотор үдэр бүри олошорно. Мүнөө һү һааха хахад жэлэй даабари 50 гаран һаалишад амжалтатайгаар дүүргэбэ. Тэдэнэй дунда нютагай үүлтэрэй үнеэдэй фермын һаалишад Г. Ф. Козулина («Авангард»), М. В. Гаськова («Гигант»), М. И. Гаськова («Звезда»), мүн Сталинай, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудһаа А. Б. Гармаева, Н. О. Гатапова ба бусад илангаяа шалгарна. Тэдэнэр үнгэрэгшэ 5 һарын туршада үнеэн бүриһөө 900 литр хүрэтэр һү һаагаад, зунай бэлшээридэ гараһаар һү һаалгаяа бүри дээшэлүүлжэ байна.

Россин гүрэнтэй Бурят оронoй һайн дураараа нэгэдэһэнһээ хойшо 300 жэл гүйсэһэнэй ойн дүтэлхэтэй хамта аймагай малшадай дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөн улам эршэдэнэ. Һү һааха, нооһо хайшалха, мяха, үндэгэ абаха социалистическэ уялгануудаа уридшалан дүүргэжэ, эдэнэр хани барисаанай ехэ үдэрые угтахань.

О. Раднаев,
манай корреспондент.

Ажалшадай дурадхалнуудһаа

Сомоной Соведүүдые нэгэдхэхэ

Һаяхан Сэлэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ, «Коммунизм» колхозуудай гэшүүдэй хамтын суглаан болоод, хоюулаа хамтарха гэһэн тогтоол гаргаа. Олон һалбаритай, томодхогдоһон шэнэ ажахы XXI партсъездын нэрэ абаба. Артелиин гол һалбаринь мал ажал болоно.

Эдэ хоёр колхоз ондо ондоо сомондо ородог байһан юм. «Коммунизм» колхоз Ново-Селенгинскэ сомоной, Энгельсын нэрэмжэтэнь —Үбэр-Зөөхэйн сомоной мэдэлдэ байгаа. Колхозуудай хамтархада, мүн сомонуудые нэгэдүүлхэ шухала болоо гэжэ һанагдана.

Тэрэшэлэн Поворот тосхон Ноёхоной сомоной газар дээрэ байдаг. Теэд энэ тосхоной хүдэлмэришэд, алба хаагшадай ажахы Ново-Селенгинскэ сомоной, эндэхи колхознигуудай ажахы Ноёхоной сомоной бүридхэлдэ абтанхай юм. Тиимэһээ Поворот тосхониие Ноёхоной сомоной мэдэлдэ оруулха хэрэгтэй.

Эдэ сомонуудые нэгэдүүлбэл, жэл соо 11—12 мянган түхэриг гүрэнэй мүнгэн алмагдаха байна.

Д. Жамбалов,
ЦСУ-гэй аймагтахи инспектор.

Автобус юундэ хүрэнэгүйб?

Городок городтохи 4-дэхи автотранспортна конторын автобус неделидээ гурба дахин Санага тосхон ошоод, бусадаг болоо. Энэнь ехэ һайшаалтай.

Гэбэшье Санага тосхондо дүтэхэн байдаг «Байкал» колхоздо хүрэнгүй, бусахань гомдолтой. Энэ колхозойхид Городок ошохо гээ һаа, Санага хүрэтэр ябагаар ябаха баатай болоно. Мүн ондоо тээгүүр ябаад гэртээ бусахадаа, Санагаһаа ямар нэгэ арга бэдэрхэ ёһотой болоно. Энэ автобусые «Байкал» колхоздо хүрэтэр ябуулаа һаа, ехэ һайн байгаа.

Б. Шоёнов.

„БУРЯТ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Һү һаалгань юундэ бага болоноб?

Кяхтын аймагай зарим колхозууд һү һаалгаяа дээшэлүүлхын оронде ехээр хорооһон, уялгаяа тон муугаар дүүргэжэ байна гэжэ манай газетын майн 17-ной номерто тиимэ гаршагтай статья толилогдоо һэн.

Энэ статьягаар зохихо хэмжээ абахыень КПСС-эй Кяхтын айкомдо манай редакци хандаһан байгаа.

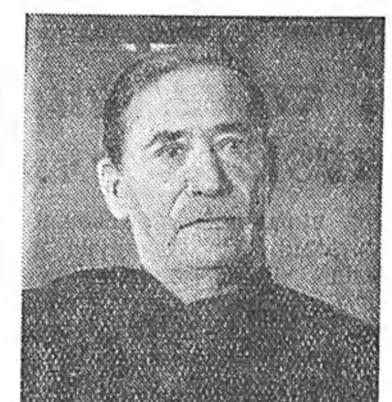
—Статья соо дурсагдаһан баримтанууд булта зүб байгаа,—гэжэ партиин Кяхтын айкомһоо мэдээсэбэ.—Калининай, Сталинай нэрэмжэтэ колхозуудта һүнэй багаар һаагдадаг байһан асуудал тэдэ колхозуудай партийна организациин суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Сталинай нэрэмжэтэ колхозой һаалишад Россин гүрэнтэй Бурят оронoй һайн дураараа нэгэдэһээр 300 жэлэй ойдо зорюулагдаһан социалистическэ мүрысөө эмхидхэхэ үүсхэл гаргаад, июнь һарада үнеэн бүриһөө 300 литр һү һааха уялга абаба. Тэрэнээ һайнаар дүүргэжэ байна. Майн 30-да һаалишадай слёт болоо.

Аха дүү арадуудай хани барисаан

ОЛОНОЙ НЭГЭН

Николай Иванович Иванов манай республика дотор Совет засаг тогтоохын түлөө тэмсэһэн хүнүүдэй нэгэн юм.

Хаанта хархис засагай хатуу шэрүүн сагта Калугын губерниин хүдэлмэришэнэй бүлэдэ түрөөд, эдир бага наһанһаа хойшо ядаха зобохые яһала үзэһэн хүн. Юһэтэйһөө эхилжэ, баяшуулда хүлһөөр ажал хэхэ баатай болоһон байгаа. Арбан дүрбэтэйдөө Рихтер гэжэ баянай заводто хүдэлмэрилжэ байтараа, нэгэтэ Николай Иванович хүлөө адаад, больницада ороо һэн ха. Больницаһаа ерэхэдэнь, дахин хүдэлмэридэ абаагүй, ямаршье туһаламжа үзүүлээгүй. Николай Иванович энээндэнь

ехэ зэбүүрхэжэ, эзэнэйнгээ станогые эмдээд, сонхыень тэһэ шэдэһэн байгаа. Тэрээнэй түлөө мүн лэ нилээд гашуудал, гомдолдо хүртэһэн байна.

Ингэжэ энэ хүн эдир залууһаа баяшуулай зэрлиг муухай жэгшүүритэ аашые бэеэрээ үзэһэн, тэдэнэй урдаһаа эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэдэг болоһон юм. Хаанта засагта эсэргүүсэн тэмсэһэнэйнгээ түлөө Николай Иванович мянга юһэн зуун ондо Зүүн Сибирь руу сүлэгдэһэн юм. Тэрэ сагһаа хойшо манай энээгүүр болоһон революционно хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. Арбан долоон оной Октябрьда Николай Иванович Кузбассай хүдэлмэришэн, солдадууд болон тарияшадай зүгһөө Сибириин Соведүүдэй нэгэдэхи съездын делегадаар һунгагдаад, Эрхүү хотодо болоһон тэрэ съезд дээрэ үгэ хэлэһэн, тиихэдээ засаг түрые Соведүүдэй мэдэлдэ оруулхые хүсэдэг тухайгаа мэдүүлэ һэн.

Сибириин магистраль руу чехүүдэй, сагаантанай добтолхо үсэр Николай Иванович нюуса байдалда оробошье, түмэр замай хүдэлмэришэдэй профсоюз эмхидхэхын тула ехэхэн хүдэлмэри хээ һэн. 1919 оной февраль һарада нүхэр Иванов Томск хотодо байтараа сагаантанай тагнуулшадта баригдажа, «үхэхэ хүнүүдэй эшелоноор» Алас Дурна руу эльгээгдэһэн байха. Иимэ аюумшагтай нэрэ тэрэ эшелондо миин үгтөөгүйл байһан. Үнэхөөрөөшье зургаан зуун хүн зуун хорининь лэ амиды үлэһэн юм. Удаадахи жэлын эндэ сагаантанай засагай унагаагдахада, Николай Иванович Владивостогой түрмэһөө сүлөөлэгдэһэн байгаа. Тэндэһээ гарамсаараа танил болшевигүүдтэй: Сергей Лазо, Власова Васильева, Коврижный болон бусадтай уулзажа, тэдэнэй туһаламжаар партида ороо һэн. Удангүй Амурай губкомэй даалгабаряар нүхэр Иванов Зүүн Забайкалиин фронтдо ошоод, барон Унгерные, генерал Молчановые бута сохилсоһон, алдар суута Волочаевскэ, Спасскэ байлдаануудта хабаадалсаһан юм.

Граждан дайнай дүүрэмсээр Николай Иванович амгалан байгуулалтын хэрэгтэ үнэн шударгыгаар оролсоо һэн. Гушаад жэлэй туршада манай республика дотор советскэ хүтэлбэрилхы тушаалнуудта, тэрэ тоодо социальна тэдхэмжын наркомоор арбан жэл ажаллаһан байгаа. Николай Иванович хэдэн удаа Бурядай республикын правительствын гэшүүн болоһон, БМАССР-эй нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан юм. Эхэ оронойнгоо, арад зонойнгоо үмэнэ аша габьяа ехэтэй байһанай түлөө нүхэр Иванов «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор, республикын Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагданхай.

Николай Иванович Ивановто адли ородой революционернүүд манай арадай эрхим түлөөлэгшэдтэй хамта бурят ажалшадай эрхэ сүлөөгэй, зол жаргалай түлөө ингэжэ тэмсэһэн байха юм. Николай Иванович мүнөө наяа шахажа ябана. Иимэ үндэр наһатай болобошье, газетэ, ном уншажа, гадаадын, дотоодын байдал тухай ходо һонирхожо һуудаг. Нүхэр Иванов ниитын хэрэгтэ мүнөөшье хабаадалсадаг, өөрынгөө ажабайдал тухай залуушуулда хөөрэжэ, тэдэниие хүмүүжүүлгэдэ туһалалсадаг юм.

Ц. Будаев.

Бургалтайнхидай эдэбхи

Бургалтайнхид болохоёо байгаа 300 жэлэй ойн баярые ажалай шэнэ амжалтаар угтахын тулада оролдожо байнад. Колхознигуудай хүсөөр хуушан гэрнүүд һэльбэгдэн заһагдана, олон шэнэ гэрнүүд баригдана. Тосхоной гудамжануудта тусхай нэрэ олгогдожо, гэр бүхэн номертой болонхой. Зайн гал, радио, телефон олон айлнуудта оруулагдаа.

Нютагай комсомолшуудай үүсхэлээр барилгын модон бэлэдхэгдээд, 4 га газарта стадион түхеэрэгдэбэ. Тэндэ акациин, уляангирай 1700 һөөгүүд һуулгагдаа. Тэрэшэлэн һаядаа айл бүхэн газаагаа палисаднигуудтай болохо гэжэ байна. Шэнэ столово нээгдэхээр хараалагдаа. Энэ хэрэгтэ Буркоопсоюзай правлени анхаралаа хандуулха бэзэ гэжэ найдагдана.

Мүн интернат-һургуули, үхибүүдэй ясли, гостиница баригдаха юм. Һайндэрэй урда тээ сельмагай барилга дүүргэгдэжэ, ашаглалгада оруулагдахань.

Гэхэтэй хамта дутагдалнууд үшөөл олон бии. Ажалшадай дунда политическэ-ойлгууламжын, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри һулаар ябуулагдана. Колхозой правлени, партийна эхин организаци, нютагай Совет, комсомолой организаци энээндэ анхаралаа хандуулха ёһотой байгаа.

С. Банзаракцаев.

Тори.

Коммунизмда орохо зам тухай

ДҮРБЭДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ХЭҺЭН АЖАЛАЙНЬ ЗЭРГЭЭР ТҮЛЭДЭГ ГУРИМҺАА ХЭРЭГТЭЙ СООНЬ ҮГЭДЭГ ГУРИМДА ОРОХО ТУХАЙ

— Нэгэ хөөрэлдөөндөө гансахан асуудал элирүүлэн тодорхойлнобди,—гээд Иван Михайлович уулзахадаа ажаглаба. — Тиимэһээ яаран тэбдэнгүй нэгэл асуудалаа: «хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр хүлһэ салин түлэдэг социализмын гуримһаа хүн бүхэндэ хэрэгтэй сооньүгэхэ коммунистическэ гол ёһо бэелүүлхэ тухайда» хүсэд һайса ойлгожо абая.

Энээнэй урда тээхи хөөрэлдөөнүүдтэ коммунизм байгуулха шэнэ шатын гол удха, ушар ёһые тодорхойлон элирүүлээбди. Энээнэй урда тээхи хөөрэлдөөндэ хоёр янзын социалистическэ зөөриин саашанхи хүгжэлтэ тухай гэхэ гү, али ондоогоор хэлэбэл, үйлэдбэриин харилсаануудай шухала зүйл болохо социалистическэ зөөриие саашадань хүгжөөлгэ тухай хэлсээ һэмди. Мүнөө Иван Михайлович үйлэдбэриин харилсаануудай нүгөө талые—хубаарилгын харилсаануудые улам хүгжөөхэ асуудал табиба.

—Хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр салин хүлһэ түлэдэг гуримһаа хүн бүхэндэ хэрэгтэй сооньүгэдэг гол ёһон гээшэмнай,—гээд табиһан асуудалдань харюусангаа хэлэбэб, —манайда бэелүүлэгдэхэл байха. Партиин XXI съезд дээрэ энэ асуудалда ехэ анхарал хандуулагдаһан байгаа. Н. С. Хрущевой элидхэл соо, съездын шиидхэбэринүүд дотор гүнзэгы, тодорхой, научна тобшолол хэгдээ һэн.

Эдлэл хэрэгсэлнүүдые зүбөөр хубаарилха асуудал хүн түрэлтэнэй анхаралда хододоо байһан юм. «Хүн бүхэнние бэлиг шадабариинь зэргээр ажаллуулха, хүн бүхэндэ хэрэгтэй сооньүгэхэ» гол ёһые эгээл зохистой, таарамжатай гурим мүн гэжэ ажалшан арад үни холын тоолодог байгаа. Ажалшадай энэ үзэл сурталда буржуазин удамаршад дурагүйтэдэг, үзэн ядадаг байһан гээшэ.

Буржуазин удамаршадай баталамжын шал тэнэг байһые тодоруулхадаа, ашаг олзо абаха гэһэн бэшэ, харин хүн зоной эрилтые хангаха зорилго табидаг үйлэдбэритэй общество дотор,—гээд Маркс бэшээ һэн, — «...хүн бүхэнэй үйлэдбэрилгын хүсые үзэгдөө дуулдаагүй ехээр хүгжөөн дээшэлүүлжэ болохо байха. Ингэжэ хоёр, гурба, дүрбэ, таба, зургаан хүнэй эдлэжэ хүрэхэ эд зөөри нэгэ хүн бэлдэжэ шадаха болоно» (К. Маркс, Ф. Энгельс, 1948 ондо хэблэгдэһэн сүглуулагдамал бэшэгүүд, нюур 173).

Эдлэл зөөри хэрэгтэй соонь үгэхэ гол ёһын бэелүүлэгдэхэгүй гэжэ тодоруулха зорилгоор буржуазин удамаршад обоо онги саарһа эрээлээ юм аабза. «Буржуазин талаһаа хараха болоо һаа,—гэжэ Агуу ехэ Октябриин урда тээ Ленин бэшээ һэн,—ниитын иимэ байгууламжые «хооһон һанал бодол» гэжэ хэлэхэ, хүн бүхэнэй ажалые хараадаа абангүйгөөр обществоһоо салин хүлһэ абадаг байха гэжэ социалистнуудай найдуулһан асуудалаар үгэ буляалдаһан байха... Капитализмые бүхы шадалаараа хамгаалха гэжэ оролдодог буржуазна «эрдэмтэд» мүнөөшье болотор үгэ буляалдаа үүсхэдэг байна бшуу...» (том 25, нюур 441). Буржуазин туһамаршадай бүдүүлиг барга шашалдаае элирүүлэн буруушаахадаа, коммунизмын дээдэ шата гээшэ «ажалай бүтээсын мүнөө үеын хэмжээн бэшэ», ниитын баялигые ехэ ехээр хии талада үгы хээд, бүтэхэгүй эрилтэ хэдэг хүнүүд бэшэ юм гээд Ленин тэмдэглэһэн байдаг.

— Иихэдээ коммунизмынше үедэ бэлиг шадабариингаа зэргээр ажал хэһэнэй һүүлдэл эрилтээ хангахаар юумэ абаха эрхэтэй болохо, тиихэдээшье обществын зүгһөө энэмнай дан хиналтагүй байхагүй болоно гү даа?—гээд Иван Михайлович асууба.

—Тиимэ болонол даа.

— Партиин XXI съезд дээрэ энэ асуудалаар шэнэ юун хэлэгдээб?

— Эдлэл хэрэгсэлнүүдые хэһэн ажалайнь зэргээр түлэдэг гурим хүн бүхэндэ хэрэгтэй соонь түлэхэ ёһон хоёрой хоорондо ехэ илгаа үгы юм. Мүн энээн шэнги коммунистическэ обществын хоёр шатын хоорондо ехэ илгаан үгы байна гээд партиин XXI съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэн байха.

Советскэ Союзай экономическа хүсэ шадалые улам түргэнөөр хүгжөөхэ гэжэ долоон жэлэй түсэбөөр хараалһанай, үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхэ тухай партиин XXI съездын түсэблэһэн программын ёһоор, ойрын сагта бүхы совет зон эдеэ хоолоор, гэр байраар, хубсаһа хунараар бүрин хангагдаха аргатай болохо байна. Тиихэдээ хүн зоной эрилтые хэрэгтэй соонь, бодомжотойгоор хангахабди. Гоёлто, шэмэлтын заха хизааргүй эрилтэ хангаха бэшэ, харин болбосоронги хүнүүдэй болохотой соонь хэрэглэхэ эрилтэ хангагдаха байна. «Энэ гурим гансата, нэгэн доро туйлагдаха бэшэ,—гээд нүхэр Н. С. Хрущев хэлэнэ,—харин удаа дараалан эдлэл хэрэгсэлэй хангагдаха зэргээр туйлагдаха байха».

— Манай обществын мүнөө эдлэжэ, гаргашалжа байһан зүйлнүүдэй хэды хубинь хэһэн ажалай зэргээр, хэды хубинь эрилтын зэргээр хубаагдадаг юм aaб?—гэбэ.

— Тиимэ тоо баримта бии байхал даа. Манай оронoй гаргашалдаг ниитын фондын 75 процентнь хэһэн ажалай зэргээр, үлөөшэ 25 процентнь эрилтын зэргээр—хэрэгтэй соо—хубаарилагдадаг гэжэ манай экономистнууд тоолоһон байна.

— Эдлэл хэрэгсэлнүүдые хубаарилдаг энэ хоёр гуримай (хэһэн ажалайнь зэргээр салин хүлһэ түлэдэт гурим гү, али эрилтын ёһоор хэрэгтэй соонь түлэдэг гурим) алиниинь ойрын сагта тон шухала болохо aaб?—гээд Иван Михайлович асууба.

Социалистическэ байгуулалтын дүй дүршэлые, мүн бодото байдалые үндэһэ болгожо, партиин XXI съезд энэ асуудалда эли тодо харюу үгэһэн юм. Хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр түлэдэг социалистическэ гурим лэ тэрэ үе сагтаа обществын үйлэдбэрилгын хүсые эгээл түргэнөөр хүгжөөхэ арга нүхэсэл олгодог байна. Советскэ Союзда социализм байгуулһан дүй дүршэл, социалистическэ бусад оронуудай дүй дүршэл энээниие тодоруулан харуулна.

Хубаарилгын гурим обществын хүгжэлтэдэ гол шухала зүйлынь бэшэ, харин тэрээнһээ дулдыдадаг, хубаарилгын гурим үйлэдбэриин аргаһаа, общество дотор абтаһан продуктын хэмжээнһээ болохо юм гээд марксизм заадаг гэжэ партиин XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев хэлээ һэн.

Үйлэдбэриин һалбаран хүгжэхэ тума социализмһаа коммунизмда удаа дараалан оролгын асуудал, тэрэ тоодо хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр хубаарилха гуримһаа эрилтынь зэргээр хэрэгтэй соонь түлэхэ гуримда орохо асуудал шиидхэгдэхэ юм. Үйлэдбэрилгын хүсые хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар лэ эдлэл хэрэгсэл элбэг дэлбэг болохо, тиигээд социализмһаа коммунизмда удаа дараалан орохо болоно. Мүнөө байһан үйлэдбэрилгымнай хүсэн эдлэл хэрэгсэлнүүдые хубаарилгын ямар нэгэн ондоо гурим бэшэ, харин социалистическэ ёһо гурим лэ бэелүүлхэ хэмжээтэй байна бшуу. Хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр салин хүлһэ түлэхэ гэһэн гол гурим мүнөөдөө сахиха ондоо шухала шалтагаанууд бии юм. Нэгэдэхеэр, социализмын үедэ үйлэдбэриие хүгжөөхэ арга нүхэсэл, түлхисэ болохо ажалай урмашуулга үлэнэ гээшэ. Хоёрдохёор, хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр түлэхэ гуримнай социализмын үедэ эгээл зүб, шухала хэмжээн болоно. Энэ гурим ажалша хүн бүхэнэй, обществын талые хоёр тээһээнь харалсаха арга хангана. Гурбадахяар, хэһэн ажалайнь хэмжээнэй зэргээр түлэхэ гурим хүн зониие социалистическэ журамда һургана, ажалые бүгэдэ ниитын, уялгата хэрэг болгоно, ажалда социалистическэ ёһоор хандадаг болгон, хүн зониие хүмүүжүүлнэ. Энээнэй ашаар хүн зон ажал хэхэ дуратай болоно бшуу. Дүрбэдэхеэр, социалистическэ хубаарилгын гуримые бүхы хэмжээгээр бэхижүүлэн бэелүүлхэдэ, коммунизмын шэнжэ шанар улам бүри хүгжэн һалбарха байна. Энэ гуримнай коммунистическэ ажалай арга методые хүгжөөн дэлгэрүүлхэ эрхэ нүхэсэл бэлэдхэдэг, ниитын эмхи зургаанай зүгһөө ажалшадай эрилтэ хангаха арга бии болгодог юм.

— Энэ асуудалаар хоёр юумэн үшөөл ойлгогдоногүй,—гээд Иван Михайлович бодожо бодожо хэлэбэ. Нэгэдэхинь, эрилтын зэргээр, хэрэгтэй соонь салин хүлһэ үгэхэ ёһо гуримые мүнөөнэйхи шэнги иимэ юрын хэрэг гэжэ һанаагүйлби. Хоёрдохинь, хубаарилгын энэ гурим бэелүүлхэдэ арад зоной ажабайдалда ямар нүлөөтэй байхаб?

Мүнөө хөөрэлдэжэ байһан асуудалаа энэ талаһаань тодоруулан элирүүлхэ дуратай байһаниинь мэдээтэй. Эрилтын зэргээр—хэрэгтэй соонь хүн бүхэндэ салин хүлһэ түлэхэ ёһо гурим коммунизмын бодото гурим хүсэд боложо шадаагүйнь гайхалтай бэшэ. Һаяхан бултайжа байһан шэниисын ногоон эшнэй пирожки, бублигүүд гэхын аргагүй хилээмэншье бэшэ бшуу. Гэбэшье шэниисын полинуудые арад зон хилээмэн гээд лэ үни холын нэрлэдэг ха юм. Гол баримтань лэ байгаа хэдаа шухала байна. Бэежэжэ, бүхэ жөөгүй шэнэ юумэнэй залуухан һалаа бүхы шэнжэ шанараа дүүрэн харуулжа шаданагүй гээшэ. Тиигэбэшье ерээдүй сагта энэ шэнэ юумэнэй һалбаран дэлгэрхэнь лаб-тай. Иимэ шэнэ юумын мүндэлөөд, ургажа, хүгжэжэ байһаниинь тон шухала ха юм.

Ф. АКСЁНОВ.

...СС-эй айкомой бюро дээрэ хонишон тоособо

Долоон жэлэйнгээ түсэбые табан жэлдэ дүүргэхэб

гэжэ Иволгын „Улаан Оронго" колхозой хонишон Дугар Бимбаев мэдүүлбэ

...э нэгэн аймагта гү, али кол... ажалай түрүү үүсхэл, һайн ...э гаргахадань, тэрэнииe хаа ...агүй ажалшад, малшад халуу... һайшаан, бүримүһэн дэмжэ... һайн һайхан заншалтай гээшэ. ...ээнь, Мухаршэбэрэй суута хо... ...н Гарма Машуевай үүсхэл ...өө үргэн уужам Бурятороной... Бичура, Тарбагатай, Хэжэнгэ, ...лга нютагуудта хонишодой дун... халуунаар дэмжэгдэжэ байна ...уу. Энэ үүсхэлэй Иволгын ай... ...та яажа дэмжэгдэһэн тухай ...рэхэ хүсэлэнтэйб.

...һаяшаг зунай сэлмэг дулаахан ...э үдэр үргэн Оронгын Үбэр Бу... ...гэжэ нютагаар ябахадаа, эндэ ...аан Оронго» артелиин түрүү ...ишон Дугар Бимбаевай отара ...радаг гэжэ дуулаад, тэндэ ...юута хүрэбэбди. Манай хүрэжэ ...хэдэ Дугар Будацыренович гэ... ...нгээ һүүдэртэ һуугаад, саарһан ...рэ бирагар олон тоо бэшэнхэй, ...нээ үсхэнэ, нэмээнэ.

— Энэ мүнөө өөрынгөө отарын ...оон жэлэй түсэб табижа байнаб. ...аршэбэрэй «Эрдэм» совхозой ...ишон нүхэр Машуевай жэшээ... ...ажаллахаар шиидээб. Хони ...эбэрилгөөр долоон жэлэй түсэ... амжалтатайгаар дүүргэхын тү... республикымнай бүхы хонишод ...лдохо ёһотой ха юм, энэ ехэ ...эгые ганса хүндэ найдаад бай... болохо аал,—гэжэ Дугар Бим...ев хүхюунээр хэлэнэ.

...ээрээшье энэнь тон зүб. Хэрбээ ...ы хонишоднай бултадаа орол...жо, арга боломжоёо гүйсэд эл...лэн, эршэмтэйгээр ажаллаад ...бал, хонин ажалаа нилээд ...эр хүгжөөжэ, Бурят ороноо эр... шанартай ноохо, мяха бүри ...эг дэлбэгээр үгэдэг баян рес...лика болгожо шадаха байна.

...Артелиин правлениин табижа ...һэн түсэбэй ёһоор манай ота...хид энэ долоон жэл соо хамта ...0 хурьга абаха ёһотой юм. Теэд ...дынгөө арга боломжые һайса ...ложо үзөөд байхадаа, энэ үе соо хонидойнгоо олонхиниинь жэл ...и хэнзэлүүлээд, хурьгадыень ...а хоролтогүйгөөр түлжүүлээд ...таа һаа, **4150 хурьга 5 жэлэй ...шада абажа түлжүүлхэ гэхэ гү, ...долоон жэлэйнгээ түсэб бол...ноонь урид, 1963 ондо дүүргээд, ...5 он болотор түсэбһөө гадуур ...ө 2 мянга гаран хурьга нэмэжэ ...а аргатайбди,**—гэжэ нүхэр ...баев хөөрэнэ.

...нэ отарынхид долоон жэлэй тү... табихынгаа урда колхозойнгоо ...влениин түрүүлэгшэ нүхэр Тар...в, парткомой секретарь нүхэр ...жиев болон зоотехник нүхэр ...ташин гэгнэдтэй зүбшэжэ, тэ...эй зүгһөө һайшаан дэмжэгдээ ... Уданшьегүй эдэнэй үүсхэлые ...тиин айком мүн лэ һайшаажа, ...эн тухайгаа КПСС-эй айкомой ...огой заседани дээрэ элидхэ...нь нүхэр Бимбаевта дурадхаба. Тиигэжэ КПСС-эй Иволгын ай...ой бюрогой ээлжээтэ заседани ...агдаад, тэндэ ахалагша хони... Д. Б. Бимбаев элидхэл хэбэ.

...анай отарынхид республикын... ажахын гол һалбари—хонин ...лые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ ...ртэ хубитаяа оруулхаар эрид ...дэнхэй,—гээд элидхэлшэ эхил...

...иигээд энэ хонишон өөһэдынгөө ...лай дүй дүршэл тухай хөөрэхэ ...аа, долоон жэлэй түсэбые бол...оонь урид дүүргэхэ ямар ар...й байһанаа тогтожо хэлээ.

— Бидэ Гарма Машуевай жэ...ээр саашадаа эхэ хонидоо жэл ... үбэл эртэ түрүүлээд, олон...нь хэнзэлүүлхэ зорилготойбди. ...ээнь, бүхы эхэ хонидоо үбэл ... хурьгалуулаад, тобир тарган ...гажа, тэдэнэйнгээ 50 процен... искусственна аргаар үрэжүүл...зун, намарынь хэнзэлүүлхэ ... гү, али хонин бүхэнһөө 2 жэл ...гурбан түл абаха ёһотойбди. ...дые хэнзэлүүлхэ талаар зарим ... дүй дүршэлшье манда бии.

Нёдондо отарынгаа зуун эхэ хонин бүриһөө дунда зэргээр 157 хурьга гэхэ гү, али 543 эхэ хонинһоо 852 хурьга абажа, бултыень бүрин бүтэн түлжүүлээ һэмди. Эхэ хонидоо жэлэй дүрбэн сагта һайнаар адуулжа, харууһалжа, үбһэ тэжээлыень зүбөөр эдюулхэ, ходо тобир тарган байлгахын түлөө оролдогдоно. Тэдэнииe хаһа сагтань, һайнаар бэлдэжэ, имагтал искусственна аргаар үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Гадна манай

отарынхид хурьгадаа эрхимээр, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхын түлөө оролдолго ехээр гаргадаг юм,—гэжэ нүхэр Бимбаев элидхэл соогоо онсолон тэмдэглээ.

— Танай отарынхид хонидоо искусственна аргаар зүбөөр үрэжүүлхын түлөө юу хэнэб, тэрээндэ яажа бэлдэнэб?—гэһэн асуудалда Дугар Будацыренович ингэжэ харюусана:

— Нэн түрүүндэ эхэ хонидоо тарган байлгаад, ороондо оруулхаһаа һара хахад, хоёр һара урид хуьгадһаань һалгаажа, эгээл һайн эдинсэ ногоотой бэлшээридэ, саг сагтань уһалжа байгаад адуулжа, хүсэ шадалыень абхуулдаг, амарuулдагбди. Тэрэшэлэн хусануудаа һайнаар эдеэлүүлхэ, харууһалха шухала. Тиигээд июниин эхеэр искусственна үрэжүүлгынгээ пунктын бүхы хэрэгтэй зэр зэмсэг, түхеэрэлгэ өөрөө бэлдэжэ дүүргээд, энэ һарынгаа 15-һаа хойшо хонидоо үрэжүүлжэ захалдагби. Ороондо ороходуратай болоһон хонидые түргэн оложо, үрэжүүлхын тула манай отарынхид ехэ хорёогоо тусхай зөөмэл халхабшануудаар гурбан ондоо болгожо таһалаад, тус бүридэнь 100—150 хони оруулжа, тэндэнь 2—2 хүгтэй хуса табижа бэдэрүүлдэгбди. Ороондо орохо дуратай болоһон хонидые ондоо хорёо соо илгаад, тэдэнииe үглөөгүүр эртэ 3—4 часай забһарта, үдэшэлэн 9—10 часта үрэжүүлхэдэ һайн. Хэрбээ үглөөгүүр үрэжүүлһэн хонидоо хойто үглөөниинь тэрэл сагтаа дахин үрэжүүлээ хада һубайрсагүй байдаг. Искусственна аргаар үрэжүүлхэ үрээ Улан-Удэ городһоо гүрэнэй племстанциһаа асаруулдагбди. Тэндэһээ ехэнхидээ «Советскэ меринос» үүлтэрэй 542 номерой, һайн классай, жэлдээ 13 килограмм нарин ноохо үгэдэг, томо бэстэй хусын үрэ эльгээгдэдэг юм. Искусственна үрэжүүлгын түрүү арга зүбөөр хэрэглэдэг болоһоной ашаар ороондо оруулһан бүхы хонидойнгоо 95—98 процентые жэл бүри түрүүлжэ, түлынь һайнаар абанабди.

Нээрээшье нүхэр Бимбаев хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэ талаар нилээдгүй дүршэл шадабаритай болонхой. Дугар Будацыренович аяар 1947 ондо һургуулиин 9-дэхи класста һуража байхадаа өөрынгөө һайн дураар техник-үрэжүүлэгшын мэргэжэл шудалаа һэн. Харин тэрэнь мүнөө болоходо өөртэнь тон ехэ ашатай туһатай байба. Тиихэдэ мүнөө отарынгаа хонишон, өөрынгөө хани нүхэр Цыбикдари Линхобоеватай сугтаа хүдөө ажахын техникумдэ һуралсажа, мэргэжэлээ дээшэлүүлнэ.

Саашань нүхэр Бимбаев түрэхэ, мүн түрэһэншье хонидоо, нарай хурьгадаа яажа харууһалдаг, эдеэлүүлдэг тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

—Хэнэйшье мэдэһээр, тарган хониноо өөдэргэн, бэеэр сула, томо хурьган гарадаг гээшэ. Энээниие хараада абажа, эхэ хонидоо ороондо оруулһан түрүүшын үдэрһөө хойшо ногоо һайнтай бэлшээридэ, намарынь ороохо тарянай, зелёнкын һуурида адуулаад, хаһа сагтань хужар, дабһа долёолгожо, үдэртөө 3-һаа үсөөн бэшэ дахин уһалдагбди. Тэдэнэйнгээ хээлиин горьтой болоходо байраһаань дан холо абаашахаяа болидогбди. Харин бүри түрэхэ дүтэлһэн хонидые һүрэгһөө илгаад, хэдэн хоногто байлгажа, эдеэлүүлхэ хэрэгтэй. Отарынхиднай хонидойнгоо олоороо хурьгалжа эхилхэдэ үдэр, һүнигүй ээлжээгээр манажа, түл абадаг юм,—гэжэ тэрэ хэлэнэ.

— Хонидоо һайса таргалуулхын тула тэдэнэйнгээ бэлшээри яажа эмхидхэнэбта,—гэжэ асуухада:

— Зундаа хонидоо үглөөнэй 4 часта гаргажа, үдын халуун болотор адуулаад, үдын халуунда һүүдэр, һэрюун газарта оруулжа, үдэрэй 4—5 болотор тиирүүлдэгбди. Тиигээд дахин гаргажа, үдэшын бүрэнхы болотор бэлшээгдэнэ. Зарим һэбшээтэй үдэр халуунда тэдэнээ тиирүүлэнгүй дээрэ добо, хада газарта адуулдагбди. Хонидые ургасатай бэлшээридэнь гаргаад тогтоожо, аалиханаар ябуулжа, гээгдэдэг хонидые туужа, һүрэгэйнгөө урдань оруулжа байгаад адуулха ёһотой. Бэлшээриингээ ногооной ургасые үдэр бүри үзэжэ, тэрэнээ ходо һэлгүүлжэ адуулхада таарамжатай. Үбэлэй сагта хонид һалхи уруудаха, зундаа һалхи өөдэ ябаха дуратай байдаг юм. Жэшээнь, манай Үбэр Булагта үглөөниинь ходо зүүн тээһээ, зүүн урдаһаа һалхилдаг. Тиимэһээ хонидоо үглөөгүүр 3—4 часта зүүлжэнь гаргажа, Айраг хадын ара үбэрөөр адуулаад, үдэшэнь 6—7 час болотор урагшань Талын нуурта дүтэлүүлэн хужар долёолгожо уһалаад, баруулжань тэхэрюулэн, аалиханаар байра тээшэнь ябуулдагбди. Тиигэжэ хонидоо жэлэй дүрбэн сагта ханалгатай һайнаар харууһалжа, адуулжа, искусственна үрэжүүлгые зүбөөр хэрэглэн, абаһан хурьгадаа жэл бүри гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлээд, **долоон жэлэй эсэстэ хамта 4150 хурьга абаха түсэбтэй һаа, тэрэнээ үлүүлэн дүүргэжэ, бүхыдөө 6300 гаран хурьга абаад байха зорилготойбди,**—гэжэ энэ хонишон үгэеэ дүүргэнэ.

Нүхэр Бимбаевай элидхэлые эндэ суглараашад тон ехэтэ һонирхон, анхаралтай шагнаа. Удаань энэ элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ. Аймагай хүдөө ажахын инспекциин начальник нүхэр Денисенко энэ үүсхэлыень халуунаар дэмжэхэ зуураа, ингэжэ мэдүүлээ:

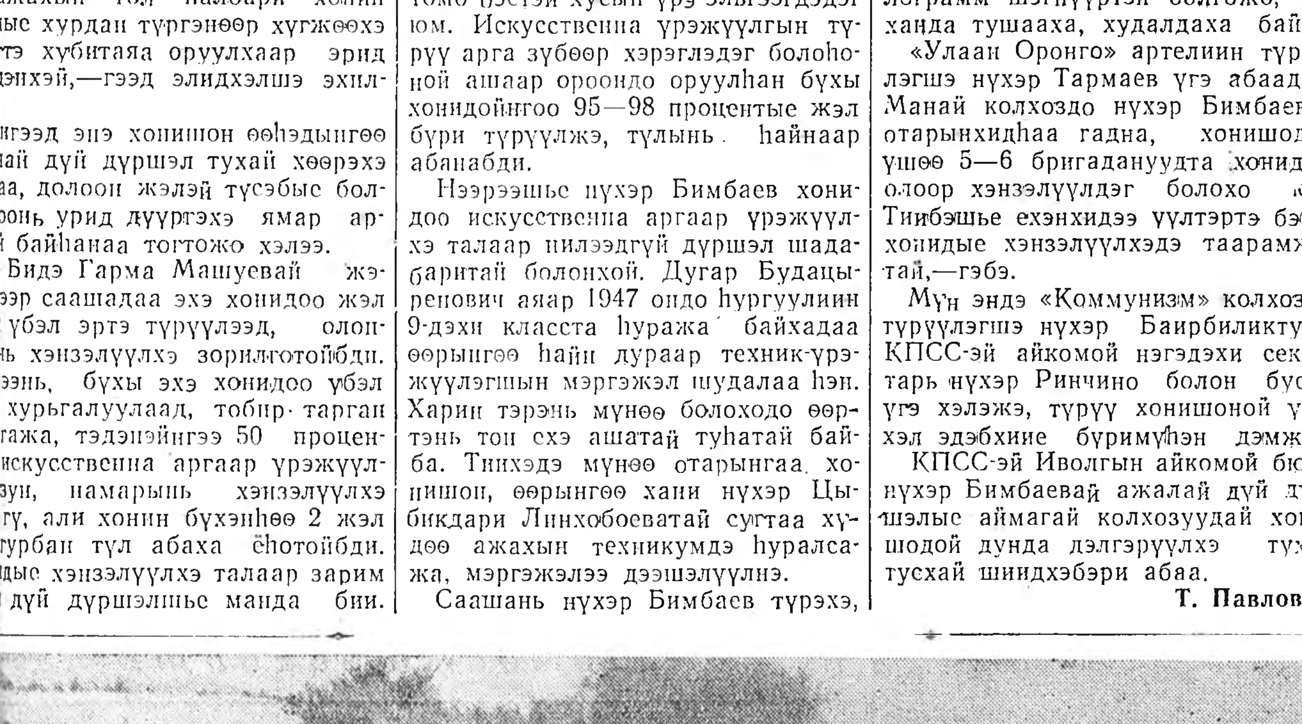
— Хонидые гол түлэб январь, февраль соо түрүүлээд, тэдэнэй заримые зун үрэжүүлжэ, ноябрь, декабрьда хэнзэлүүлхэ хэрэгтэй. Тиигээд эрэ хурьгадыень илгажа шахаад, хойто намарынь 35—40 килограмм шэгнүүртэй болгожо, мяханда тушааха, худалдаха байна.

«Улаан Оронго» артелиин түрүүлэгшэ нүхэр Тармаев үгэ абаад:—Манай колхоздо нүхэр Бимбаевай отарынхидһаа гадна, хонишодой үшөө 5—6 бригадануудта хонидые олоор хэнзэлүүлдэг болохо юм. Тиибэшье ехэнхидээ үүлтэртэ бэшэ хонидые хэнзэлүүлхэдэ таарамжатай,—гэбэ.

Мүн эндэ «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Баирбиликтуев, КПСС-эй айкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр Ринчино болон бусад үгэ хэлэжэ, түрүү хонишоной үүсхэл эдэбхиие бүримүһэн дэмжээ.

КПСС-эй Иволгын айкомой бюро нүхэр Бимбаевай ажалай дүй дүршэлые аймагай колхозуудай хонишодой дунда дэлгэрүүлхэ тухай тусхай шиидхэбэри абаа.

Т. Павлов.

...о тарганаар ондо ороһон хонидһоо ноохон сэхээр абтана. **Зураг дээрэ:** Тарбагатайн аймагай Калининэй нэрэмжэтэ колхозой һүрэг һайнаар хайшалагдахала байна. **З. Веснинагай фото.**

Искусствын, уран зохёолой ДЕКАДАДА БЭЛЭДХЭЛ

Түрэл аялганууд зэдэлнэ

Үе үе болоод лэ ирагуу һайхан бурят хүгжэм Москвагай радиогоор дамжуулагдадаг. Энэ хүгжэмэй аялгые шагнажа һуухада, хоншуухан сэсэгээр анхилһан нэлэнхы үргэн бурят талада нарата үдэрэй мандалга, энеэдэ зугаата эдир залуу хүбүүд, басагадай хүхюу наадан, мүнгэн дуулгата Саян уулаһаа арсын үнэр түхээһэн һэрюухэн һэбшээн һанагдаадхина, ажал дээрээ амжалта түйлажа ябаһан асари хүсэтэ совет арадай зол жаргалаар билтарһан дуун хойно хойноһоо зэдэлэн дуулдана. Энэмнай Бау Базарович Ямпиловай «Сэсэглэн һалбарһан орон» гэжэ симфоническа сюитэ гээшэ. Бурят композиторай томохон зохёолнуудай нэгэниинь Москваһаа дамжуулагдажа, элдин үргэн дайдын энгэр дээгүүр ниидэн тарана ха юм.

— Долоон жэлэй һургуулиин һурагша ябахадаа хүгжэм һонирходог болоо һэм,—гэжэ Бау Базарович эдир наһаяа дурдана.—1934 ондо Улан-Удын хүгжэмэй һургуулида һуража байхадаа Ц. Галсановай үгэдэ тааруулан «Бурят-Монгол» гэжэ дуунай хүгжэм бэшэжэ, түрүүшын алхам хээ бэлэйб. Тэрэ гэһэнһээ хойшо горьтойхон саг үнгэрөө.

Зүб даа! Энэ хугасаа соо композитор яһала олон юумэ бүтээгээ. 1939 ондо, Свердловско консерваториин студент ябахадаа, «Баяр» гэжэ драмада композитор П. Берлинскитэй хүгжэм бэшэлсээ һэн. (либреттэнь А. Шадаевай). 1940 оной декадын үеэр тэрэ драма үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн юм. 1941—42 онуудта Ленинградые хамгаалалсажа ябахадаа совет арадай габьяата хэрэгүүдээр омогорходог байгаа. Тиигээд 1944 ондо Г. Цыдынжаповай либреттээр «Снайпер» гэжэ хүгжэмтэ драма зохёобо. «Бабжа Барас баатар» гэжэ Н. Балданогой пьесэдэ (1946 он) хүгжэм бэшэһэн байха. Композиторэй шадабаринь улам гүнзэгыржэ, табяад гаран онһоо симфоническа зохёолнуудые бэшэдэг болоо бэлэй. Тэдэнэй заримыень тоолобол. «Сэсэглэн һалбарһан орон» (1953 он), «Симфоническа хатар», «Монгол байдалһаа абтаһан сюитэ», Доржи Банзаровай дурасхаалда зорюулһан симфоническа поэмэ (1955 он) болон бусад болоно. Энэнь бурят хүгжэмэй хүгжэлтын гэршэ мүн. Шог зугаагаар баян «Моргоон абгын аашаһаа» Бүмбэйн, Моргооной аринууд залуушуулай, студентнэрэй дунда дуулагдадаг болонхой. Ангар мүрэн тухай домогуудые үндэһэ болгон бэшэгдэһэн Н. Балданогой либреттээр композитор Книппертэй хамта «Арюухан Ангара» гэжэ балет зохёогоод, тэрээнииень оперо, баледэй театр энэ жэлдэ бэлдэжэ табяа. Инаг дуранайнгаа

дэлисые хамгаалжа шадаха эдир хүбүүн Енисей арюун сэбэрхэн Ангара хоёрой хүгжэмтэ образуудые РСФСР-эй габьяата артистка Л. Сахьянова артист Абашеев хоёр уран бэрхээр наадана. 1958 ондо А. Арсаланов Ц. Галсанов хоёрой зохёоһон либреттээр «Булагай эхиндэ» гэжэ оперо бэшээ. Бау Ямпилов арад зоной байдал, һанал бодолые зохёол бүхэндөө эли тодоор гаргаха гэжэ оролдодог юм. Хоор, оркестрын гүйсэдхэмөөр зохёолнуудһаа гадна, камерна, вокальна хүгжэм бэшэдэг байна. Бау Базаровичын 200 гаран дуун, романс, балладанууд олондо мэдээжэ болонхой. Олонхи дуунуудынь улад зоной дунда үргэнөөр дэлгэржэ, арадай дуунууд болошоо. Энэл ха юм даа, эгээл дээдын шагнал!

Бау Базарович хииһээ хүгжэм зохёожорхидог бэшэ, харин арад зонойнгоо аялга дуунуудай арюун тунгалаг булагһаа эшэ абадаг юм. Бага балшар байхаһаань хойшо сэдьхэл зүрхыень сэнгүүлдэг түрэл аялганууд тэрэнэй бүхы зохёолой үндэһэн болодог. Арадайнгаа хэдэн зуугаад дууе ното дээрэ буулгажа найруулһаниинь тон һайшаалтай. «Хүгжэмые арад зон зохёодог юм, тэрэнииень бидэ тааруулан найруулнабди»,—гэжэ ородой агууехэ композитор М. И. Глинка бэшээ һэн. Гүнзэгы удхатай эдэ үгэнүүд Б. Б. Ямпиловай творчестводо сэхэ хамаатай.

1940 ондо Москвада болоошо бурят литература, искусствын декадын үедэ шадамар бэрхэ дирижер байһанаа харуулжа, москвагайхидта һайшаагдаа бэлэй. Тиихэдэ «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор шагнагдаа һэн. Мүн баһа «Ленинградые хамгаалалсаһанай түлөө», мүн бусад хэдэн медальтай.

Мүнөө нүхэр Ямпиловай уран шадабари улам хурсадажа, зохёоһон хүжэмынь бүри эршэтэй дорюунаар зэдэлжэ байна. Болохоёо байгаа литература, искусствын хоёрдохи декадые угтуулан, «Амар мэндэ, Москва!» гэһэн жабхаланта һайхан кантата бэшэжэ дүүргээ. Тэрэнь түгэсхэлэй концертын программада оронхой. Бау Базаровичын хүгжэм зохёожо эхилһээр 25 жэлэйнь ой энэ жэлэй сентябрь һарада гүйсэхэ.

Хүгжэмһөө гадна, мүн ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Бурядай гүрэнэй филармонидо уран һайханай хүтэлбэрилэгшөөр олон жэл ажаллаһан байха. Мүнөө Бурядай композиторнуудай Союзай харюусалгата секретаряар худэлнэ.

—Саашадаа юу хэхэ түсэбтэй гээшэбта?—гэхэдэ ингэжэ харюусаба:

— Түсэбшье яһала бии юм ааб даа. П.Маляревскиин либреттээр «Үхэлһөө хүсэтэй» гэһэн оперо бэшэхэ һанаан бии. Тэндэ ород, бурят арадуудай хани барисаан тухай хэлэгдэхэ. Оркестрээр наадагдаха зохёолнуудые, дуунуудые бэшэхэ байхаб.

Нүхэр Ямпилов өөр тухайдаа хэлүүлхэ, магтуулха дурагүй юм. Теэд бидэшье «үнэгэн малгай үмэдхүүлэнгүйл», үнэн бодото ажалябуулга тухайдань тобшо тэдыгээр хөөрэбэбди.

Бау Базаровичын бахим аад, уран нугархай хурганууд дороһоонь шэхэндэ ирагуу, сэдьхэлдэ урин аялганууд үшөө элбэгээр зэдэлжэл байг!

Ц. Дондогойн.

Бато БАЗАРОН

УҺА ГАРГАЛГА

Худан голой Аралай
хаалта баригшадта
зорюулнаб

Худан голой
Хуудам сагаан талада
Худаг малтаад,
Уһа оложо ядаашан
Урда сагта
Урагша, хойшоо нүүдэг һэн.
Ган гасуурһаа
Галаб соогоо зобоошон,
Гал шатама
Хуурай бурма худхаашан
Эртэһээ нааша
Энэ хүрэтэр һуудаг һэн.
Хабарай һайрам
Хадын жалгаһаа халибашье,
Ногооной ургатар
Нойтон шиигтэй болгоогүй.
Эндэхи нютагай
Элһэн добонууд улайһаар,
Хатаһан хүрьһэн
Хаха гантаад байдаг һэн.
Хээрын талаһаа
Хэһэг малнууд һубарилдаад,
Арал тохойн
Аса һалаа нэгжэбэшье,
Уралаа норгохо
Уһанда хүрэжэ ядагша һэн.
Тэрэ сагта
Тэсэһэн хүнэй һанахада
Тэнгэриин бороо
Юунээр тэнтэй байгаа алтайб!
Өөдөө шэртэн
Үүлэнэй шарай ажаглаад:
«Үглөө мүнөө
Үһээ бороон ородог һай,
Сабшалан, таряа
Садатар нэгэ норгодог һай»—
гэлсээшэн
Гааһа зуунхай,
Газар дээгүүр дабшалаад,
Айлай дундуур
Али олон һуудаг һэн.
Түрүүшын үлгэ
Түрижэ, хүхэржэ байтараа
Шииг нойтогүй
Шэрүүн элһээр хайруулжа.
Шанга наранда
Шарагдан, шаралан
хумирдаг һэн.
Таруу хяагуу
Талын һорьмой болонгүй,
Таршаа хорхойн
Тайраһан түгсэг болгошо һэн..
Уһагүй талада
Ундаа харяаха аргагүй,
Ургаса, амитанай
Улаһаа хатаха харамтай!
Нойтон шоройто
Ногоон хээрын дэлгүү һаа,
Хэсыме үндэр
Хэды ургасаар халюурха һэм?
Үнэндөө,
Хуурай дайдын
Хуа тооһо үзөөгүй һаа,
Шиигэй ашые
Шэбшэхэ хэрэгсэл юу байхаб.
Алишье үедэ
Ажалда шухала уһые
Хүн бүхэн
Хүһэдэг, тоһодог байбашье,
Ханажа гаргаха
Хаба шадалынь хүрөөгүй.
Хамтын хүсэ
Хаалта дээрэ элсүүлхээр
Зоримгой һэдэлгэ
Зоной дунда байгаа хал.
Мүнөө сагай
Хүдөө нютаг хубилжа,
Барилга ажалаар
Барашагүй хүсэтэй болоо лэ.
Тэрээн тухай
Тэмдэг хэһэн хубяараа
Түхэл шарайень
Түүхэлэн зураха хүсэлтэйб.
Малгай абангүй
Маната жабар соо эүдхөөшэд
Үбэлэй хүйтэ
Үрэбхөөд үзөө бэшэ юм гү?
Мүрэн голой
Мульһэ нүхэлжэ эхилһэн
Зориг түгэлдэр
Залуу зоной эдиие
Юунтэй жэшээ һаа,
Юрэдөө, адли гэлтэй бэ?
Эрэлхэг шуумар
Эдир дундаа хүнүүдһээ
Үүсхэл гаргаһан
Үнэн байдал үзөө хүм.
Худан голой
Хундаган сагаан аралые
һэтэ малтаад,
һэлгэжэн хүсые хараа һэм.
Гүбөө даамбын
Гүрэлэө соогуур шэнжээ һаа,
Ямар шулуу
Ябталаа гээшэб, ажаглагты.
Хада хэмхэлэд,
Харгы гаратар зөөхэдөө,
Хэды хүнөө
Хэмэл һаба соонь зоогоо бэ,
Тоолоод хэлэхэ
Тоншье орёо, бэрхэтэй.
Газар бүриин
Габшагай хүнүүд-комсомолшууд
Энэ барилгын
Эхи табигшад мэдэнэ бээ.
Алгад саашаа
Арбаад һалаа канаванууд
Артель «Эрдэм»
Алим гэжэ талиина.
Хүхэ тала
Кукурузын поли ундалуулха
Голой эрьеһээ
Горхон сэхэ тэниинэ.
Тэрээн соогуур
Тэбхэр хара бульдозер
Тэбсэг табсан
Тэгшэ болотор нидхэрнэ.
Хүйтэн сэбдэг
Хүмэг шорой этэгдээд,
Орье-торье
Обоо хүбөө гурьбатана.
Залуу хүсэнэй
Залитай омог хабые
Үбгэн луговод
Үргөө шэмхэлэн өөгшөөнэ.
Нюдэн соогоо
Нюусагай баяр хадагалһан
Уршалаа шарайнь
Уралаа жэмын миһэрнэ.
«Уһан гараа,
Урдуур ерээ» гэлсээшэн
Һанамжаа хэлэхэ
Һабагша дотороо шэбшэнэ.
Сабшалан, таряалан,
Сагаан талын орой уруу
Тарааһан уһанай
Таляан налюур халбайгаа.
Зуһалан буусын
Зузаан хүрьһэтэ зуданһаа
Үдхэн ургасын
Үнгэ шарайе үзэхэбди.
Гангай гасалан
Гартаа барижа илаашад
Домог дуугаа
Дорюун аялгаар жиигүүлээ
«Шанга наран
Шадал соогоо шараг лэ,
Мүнхэ уһанай
Мүрлэхэ харгы хэгдээ лэ».
Добо боори
Дуран соогоо ундалжа,
Үргэн хээрэдэ
Үнгын сэсэгүүд намаалаа.
Тэжээлээр дутажа,
Тэсэдэг гэмшэл орхигдоо;
Шэнэ түсэбэй
Шэнжэ түхэлөөр залаалаа.
Иимэ үүсхэл
Эндэл ганса бэшэ бээ,
Ниитэ зоной
Нэрэтэй нягта холбоотой.
Газар буридэ
Ган-гасууртай тэмсээшэд
Эди шадалаа
Эхэ Орондоо зорюулна.
Хубхай байнан
Хуурай талын нюрууе
Жэмэс тарилгын
Шэбэр шугы болгоо һаа,—
Дэлхэйн баялиг
Дэлгэрээ гэжэ мэдээрэй!

Артистнарай ажалай бэлэг

Республикымнай искусствын эмхи зургаанууд ород, бурят арадуудай бата хани барисаанай һайндэр болотор творческо амжалтаяа согсолон, ажалшадта харуулха гэжэ шиидэһэн байгаа.

Энэ зорилгоёо бэелүүлэн, Закаменай, Зэдын, Ториин, Яруунын, Хэжэнгын, Хориин аймагуудта гараһан Бурядай дуу, хатарай ансамблиин хоёр бүлэг артистнар һаяхан бусаба.

Ленинэй орденто оперо, баледэй театрын артистнар Прибайкалиин, Баргажанай, Курумканай колхозчигууд, модошодто ошожо, олохон концерт таблад, үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө.

Бурят драмын театрын артистнар хитад драматург Цао-юйн «Тайфун» зүжэгые Түнхэнэй аймагай, Усть-Ордын бурят округой хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ харуулжа ябана.

Ород драмын театр ПВЗ-гэй, мяханай комбинадай, мүн Кабанск, Тарбагатай, Иволга тосхонуудай ажалшадта хэдэн зүжэг харуулхань. Июниин 7-до, 10-да энэ театрын артистнар паровозо-вагонно, «Механлит» заводуудай коммунистическэ ажалай бригадануудай гэшүүдтэ «Блудный сын» гэжэ зүжэг харуулаа. Тус зүжэгые зүбшэн хэлсэхэ үедэ хүдэлмэришэд һанамжануудаа хэлэһэн, богонихон зүжэг харуулдаг болохые дурадхаһан байна. Театрын ахалагша режиссер, БурАССР-эй искусствын габьяата ажал-ябуулагша Пофин «Ажалшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ театральна искусствын үүргэ тухай Ленинэй захианууд» гэһэн асуудалаар һонирхолтой лекци уншажа, культурын университедэй һурагшадые һонирхуулаа.

С. Никорова.

Ойн һайндэртэ зорюулагдаһан выставкэ

Галуута-Нуурай шахтёрнуудай библиотекын уншалгын зал соо номой һонирхолтой выставкэ эмхидхэгдээ. Энэ выставкэ хоёр арадай хани барисаанай һайндэртэ зорюулагданхай.

«Арадуудай хани барисаанай һайндэр» гэһэн выставкэ дотоо Бурят ороной түүхэ тухай, бурядуудай ажабайдал, Совет засагай түлөө тэдэнэрэй тэмсэһэн тэмсэл тухай, Октябриин революциһаа хойшо хурдан түргэнөөр хүгжэһэн тухай олон ном табигданхай.

Һалбаран хүгжэжэ байгаа Бурят ороной эрдэмтэдэй, уран зохёолшодой бэшэһэн номууд эндэ табяатай. Тэдэнэрэй дунда Хоца Намсараевай, Жамсо Тумуновай, Чимит Цыдендамбаевай, мүн бусадай номууд бии.

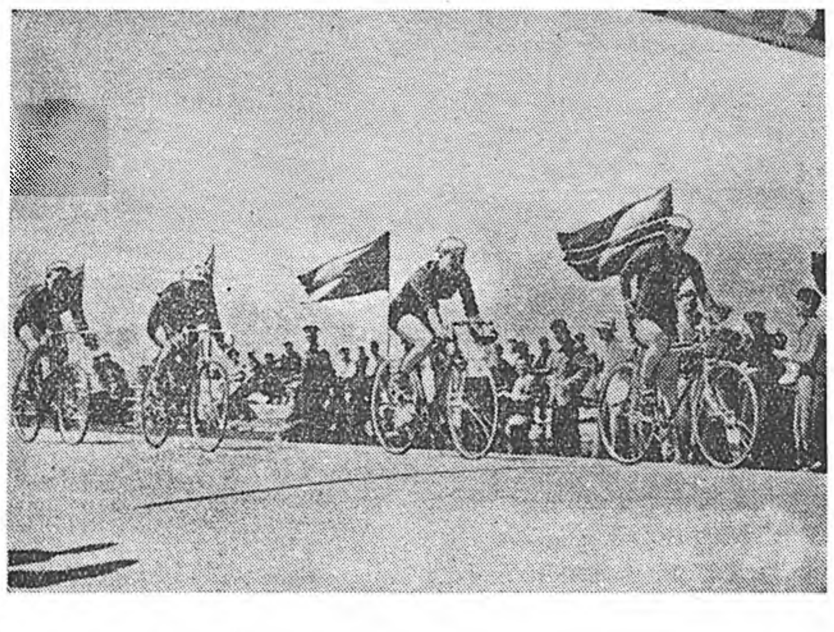
Ф. Моренец.

Сагай уларил

Гидрометбюрогой мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэй байха. Заримдаа үүлэнэй забһараар наран гараха. Республикын урда аймагуудта эндэ тэндэ ойро зуура бороо орохо. Баруун хойноһоо һулахан һалхин болохо. Улан-Удэ городто 13—15 градус дулаан болохо байна.

Июниин 17—18-да республика доторнай үүлэтэйшэг байха, зарим газарта ойро зуура сахилгаатай бороо орохо. Хэдэн тээһээ һулаханаар һалхилха юм. Һүниндөө 5—10, үдэртөө 22—27 градус дулаан болохо байна.

Велосипедээр ябагшадай урилдаан

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Улан-Удэ городто велосипедээр ехэ мүрысөөн эхилээ. Энэ жэлдэ РСФСР-эй арадуудай спартакиадада хабаадахын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдэй түгэсхэлдэ Читын, Амурай, Сахалинай областьнуудай, Примориин, Хабаровска хизаарай, Яхадай, Бурядай АССР-эй команданууд хабаадалсажа байна. Камчаткын, Магаданай, Тувын областьнуудай команданууд ерэжэ шадаагүй.

Үглөөнэй 10 часта городой Соведүүдэй талмай дээрэ мүрысөөндэ хабаадагшадай парадай болоһоной һүүлээр Улан-Удэһээ Кяхта ороһон харгы дээрэ мүрысөөн эхилээ.

25 километрын газарта эхэнэрнүүдэй дунда болоһон мүрысөөндэ манай республикын команда түрүүлэн ерэжэ, нэгэдэхи һуури эзэлһэн байна.

Манай команда 41 минута 04 секунда соо ерээ. Читынхид хоёрдохи, хабаровскынхид — гурбадахи һуури эзэлээ.

Эрэшүүлэй урилдаанай эхилхэдэ эгээн түрүүлэн гараһан Бурядай команда 100 километрын түрүүшын хахадта түрүүлжэ ябатараа читынхидтэ булигдажа, гурбадахи һуури эзэлһэн байна. Читынхид 100 километрын газарые 2 час 38 минута 31 секунда соо гаталжа, нэгэдэхи һуури эзэлээ. Амурайхид хоёрдохи һуурида гараа. Мүрысөөн үргэлжэлһөөр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (дээрэһээ доошоо) 1. Эрэшүүлэй урилдаан. 2. Эхэнэрнүүдэй урилдаанда түрүүлһэн Бурядай АССР-эй командын гэшүүд, (зүүн гарһаа): П. Сучкова, Т. Жербакова, Х. Убугунова, Т. Тючкова.

Л. Хайдуровай фото, текст.

Энээниие дуулаа һэн гүт?

Бороодо сохюулаад оройдоо нородоггүй, хуурай байдаг газар бүмбэрсэг дэлхэй дээрэмнай бии юм.

Этигэхээр бэшэ иимэ ушарал манай дэлхэйн сүл губи газарнуудта, тэрэ тоодо манай ороной Дунда Азиин тала губинуудта үзэгдэдэг байна. Тэдэ нютагуудта тэнгэриин бүрхэхэнь тон хомор үзэгдэдэг. Тиимэһээ бороо тон хомор ородог юм. Теэд бороо ороншье гэхэдээ газарта хүрэнгүй агаартаа ууралтаад үгы болошодог байна. Элһэн губида бороогой орожо байхада ябаһан хүн бороодо сохюулһанаа мэдэдэггүй юм. Газарта хүсэд хүрэнгүй уурал боложо дэгдэшэдэг иимэ бороое хуурай бороо гэжэ нэрлэдэг юм.

Календарьһаа абтаба.

Уласхоорондын шэнжэлэл

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ ҺАЙН ҺАЙХАН ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛГЫН ШЭНЭ ГЭРШЭ

Англиин, Америкын, Франциин, Швейцариин болон бусад оронуудай буржуазна газетэнүүд Женевэдэ гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй хэдэг юрын хөөрэлдөөнүүд тухай элдэб олон худал хуурмаг мэдээнүүдые һүүлэй хэдэн үдэрэй туршада толилһон байна. Зарим нэгэшүүлынь зүблөөнэй «урагшатайгаар ябажа байһан» тухай, нүгөөдүүлынь—хөөрэлдөөнүүдһээ «үрэ дүн гарахагүй» гэхэ мэтээр бэшэһэн байгаа. Тиихэдээ зүблөөнэй «урагшатай байһан» тухай бэшээ һаа, энэнь баруун делегацинуудай оролдолго гээшэ, хөөрэлдөөн «урагшагүй» гэжэ бэшээ һаа, тэрээндэ «ородууд гэмтэй» гэһэн нэгэн адли һаналтай байһанаа мэдүүлнэ.

Иимэ нэгэн адли һаналтай байһанай шалтагаание тайлбарилхада даншье бараг. Теэд энэ талаар «Уолл-стрит джорнэл» гэжэ Америкын газетын Женевэдэхи корреспондент Гейелинэй үгэһэн мэдээсэл соо тодорхойлогдоһон зарим тайлбари үгэнүүд һонирхолтой юм. США-гэй информационно агентствын нэгэ шэнжэлэгшэ Женевэдэхи гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй зүблөөн тухай мэдээсэл үдэшэ бүри Вашингтон эльгээжэ байдаг юм гэжэ тэрэ бэшэнэ. Тиихэдээ баруунайхидай дурадхалнуудые «үлүүсэ һайрхадаг», «ородуудые бүхы талаһаань шүүмжэлдэг юм». Иимэ мэдээсэл, гэжэ Гейелин саашань заана, Вашингтонһоо США-гэй дипломатическа түлөөлэгшэдтэ эльгээгдэнэ, мүн «бүхы дэлхэйн өөһэдынгөө хани газетэнүүдтэ түлөөһэгүйгөөр үгэнэ». (Энээнтэй дашарамдуулан Н. Гейелин иигэжэ мэдээсэнэ: иимэрхүү пропагандада США жэл соо 100 миллион доллар гаргашалдаг юм).

Зүблөөнэй июниин 10-да болоһон нээмэл заседани дээрэ СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко советскэ шэнэ дурадхалнуудые оруулжа, Женевэдэ боложо байһан министрнүүдэй юрын хөөрэлдөөнүүд тухай буржуазна шэнжэлэгшэдэй үгэнүүдэй хуурмаг байһые элирүүлбэ. Советскэ Союзай шэнэ дурадхалнуудые баруун оронууд һайшаагаагүй. Советскэ шэнэ дурадхалнууд таарамжагүй, гэжэ энэ заседани дээрэ США-гэй гүрэнэй секретарь Гертерэй хэлэһэнэй удаа, Советскэ Союз «зүблөөе таһалдуулжа байна», советскэ шэнэ дурадхалнууд—«захиралта», «баалалта», «аюул» гээшэ гэхэ мэтээр хархис хэблэл нэгэн доро шашалдажа оробо. Советскэ Союзай эб найрамдалда зорюулагдаһан шэнэ алхамые баруунайхидай иигэжэ хэрзэгыгээр угтаһан ябадалые юугээр тайлбарилжа болоноб?

Министрнүүдэй Женевэдэхи зүблөөн хүдэлмэреэ эхилһээр һара шахуу боложо байна. Үнгэрһэн сагай туршада зүблөөндэ хабаадажа байһан баруун оронуудай түлөөлэгшэд Германитай эбэй договор баталха, Баруун Берлиндэхи байдалые гуримшуулха хүсэл эрмэлзэлгэгүй байһанаа харуулаа гэжэ сэхэ хэлэхэдэ болоно. Тэдэнэр мүнөө болотор үгээ ойлголсохын тула нэгэшье алхам хээгүй. Зүблөөнэй түрүүшын үдэрнүүдтэ тэдэнэй оруулһан «хамтадхаһан түсэб» хэлсээ түйлахын үндэһэ һуури боложо шадахагүй байгаа һэн. Ондоо таарамжатай дурадхалнуудые баруунайхид оруулаагүй. Тииһээ тиитэрээ баруун оронуудай делегацинууд Германитай баталагдаха эбэй договорой советскэ проектые хаража үзэхэһөө арсаһан байха юм. Баруун Берлинэй байдал тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэ зуураа, тэдэнэр Баруун Берлиндэ эзэмдэлгын гуримые саашадань байгуулха, гадна шадаа һаа, энэ ёһо гуримые городой зүүн хубида гэхэ гү, али ГДР-эй ниислэл хотодо тараахые эрмэлзэжэ байһанаа элитээр харуулаа. Баруун оронуудай энэ һэдэлгэ, тэдэнэй пропагандын хэдышье ехээр оролдоо һаань, һайшаагдахагүй байна. Баруунайхидай зарим бүлэг хүнүүд Женевэдэхи хөөрэлдөөе таһалдуулха, тиигээд тэрэнэй гэмые Советскэ Союзда ашаха гэһэн һэдэлгэ гаргана гэжэ дэлхэйн олониитэ ойлгожо байдаг болоо. Министрнүүдэй зүблөөнэй һарын туршада хэһэн хүдэлмэриие согсолхо зуураа, «Аз-Заман» гэжэ Ирагай газетэ иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ: хөөрэлдөөндэ һаад хэжэ, хойшонь татажа, эб найрамдалда дуратай арадуудай этигэл найдабари алдуулхые зүүн, баруун оронуудай хоорондохи хөөрэлдөөн аша үрэгүй гэжэ тэдэниие этигүүлхые баруунайхид эрмэлзэнэ.

Женевэдэ июниин 10-да оруулагдаһан советскэ шэнэ дурадхалнууд уласхоорондын шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ зүүн болон баруун зүгэй түлөөлэгшэдэй хоёр ондоогоор хандадаг байһые эли тодоор харуулба. Баруун оронуудай өөһэдынгөө хуушан һанамжаһаа холо ошоогүй байхадань, Советскэ Союз шэнэ дурадхалнуудые оруулжа, Женевэдэхи хөөрэлдөөе амжалтатайгаар үнгэргэхэ ябадалда туһа хүргэхые эрмэлзэнэ.

Һайн һайхан хүсэл эрмэлзэлгэтэй, эб найрамдалые тогтонижоруулха шухала асуудалнуудаар баруунайхидтай үгээ ойлголсохо хүсэлэнтэй байһан туладаа, Советскэ правительство Баруун Берлиндэхи эзэмдэлгын хуушарһан гуримые энэ гэһээр бүрин усадхаха гэжэ дурадханагүй. Ниитэ Германиин комитет тухай советскэ дурадхал тушаа хэлэхэ болоо һаа, баруун оронууд өөһэдөө иимэ захиргаание байгуулха гэһэн байха юм. Иимэ дурадхал оруулһанайнгаа һүүлээр, тэдэнэр советскэ шэнэ дурадхалнууд «хөөрэлдөөе таһалдуулха» зорилготой, «Баруун оронуудта аюултай юм» гэхэ мэтээр хэлэхэнь гайхалтай.

Эб найрамдалые бэхижүүлхын тула бэе бэеэ хайшан гэжэ ойлголсохо тухай һайн жэшээ Советскэ Союз дахин харуулба.

«ХҮСЭРХЭЛГЫН ПОЛИТИКА» ЯБУУЛАГШАДАЙ ПАНХАРУУДТАЛГА

Уласхоорондын амгалан ёһоной харилсаа хүгжөөхэ ябадалда эсэргүүсэдэг хүсэнүүд хорото аашаяа дахин һэргээбэ. Хүн зондо хорото ябуулга хэхэдээ, тэдэнэр өөһэдтөө хоро хүргэжэ байһанаа мэдэрнэгүй. Дайн сэрэгые һүжэрөөхэ талаар эгээн эдэбхитэй хүнүүдэй нэгэн Аденауэртэй эгээл иимэ ушар тохёолдоо.

Министрнүүдэй Женевэдэхи зүблөөн дээрэ зүүн болон баруун оронуудай хоорондо үгээ ойлголсохо арга боломжын, мүн уласхоорондын байдалдахи түгшүүрилэй һуладаха найдамжа бии болохо са[…] суу Аденауэр һүрдэжэ, ФРГ-гэй президентын тушаалда өөр[…] кандидатурые дэбжүүлхэһээ [...]ба. Энэ тушаалһаа тэрэ юундэ[…] сааб гэхэдэ, «хүйтэн дайе» һү[…] рөөхэдэ зохид һайн һуури—канц[…]рай шэрээе алдахагүй гэһэн [...] гаа. Бонноһоо мэдээсэһэнэй ёһо[…] 83 хүрэһэн канцлерай хүлеэгдэ[…] энэ ааша Баруун Германид[…] оппозицида байдаг партинуу[…] дунда «зэбүүрхэл тараахаһаа» [...]на, Аденауэрэй хүтэлбэрилхы п[…]ти — христианско-демократичес[…] союз дотор һанал бодолой алга[…] гаргаба: ХДС дотор боложо ба[…] һан арсалдаан тухай хэлэхэ зу[…]раа, «Зюддейче Цейтунг» газе[…] иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ: ХД[…] дотор Аденауэрэй нэрэ хүндэ бу[…]раа. Теэд Аденауэрэй зонхилхо с[…] дүүрэжэ байна. Аденауэр мүн[…] олон тушаал даажашье магад, те[…] удаан болонгүй федеральна пре[…]дентшье, канцлершье байхаяа б[…]лихо юм».

Аденауэр шэнгэер хаанаш[…] бэшэ үлэшэжэ болохо тухай «[…] сэрхэлгын тала» баридаг бус[…] этэгээдүүдтэ һануулха хэрэгт[…] Энэ политикые саашадань үрг[…] жэлүүлхэ гэжэ хэды оролдоош[…] һаань, тэдэнэй һэдэлгэ бүтэнэг[…] Мүн Лондондо «Атлантическа ко[…]ресс» зарлажа, НАТО-гэй аж[…] ябуулгые һэргээхэ, атомна буу з[…] сэгээр зэбсэгжэһэн энэ бүлэгэй [...]рэ зэргые үргэхэ гэдэг хүнүүд[…] энээн тухай һануулга хэхэ шуха[…] НАТО-е һэргээхэ гэһэн һэдэлгэ[…] буруу һүрөө.

Конгресс дээрэ 6 үдэрэй турша[…] ядерна буу зэбсэг ехээр гарга[…] сэрэг дай үүдхэхын тула НАТО-д[…] хабаададаг оронуудай һаналаа [...] гэдүүлхэ, СССР-тэ, бусад соци[…]листическэ оронуудта эсэргүү [...]налтаяа шангадхаха гэһэн ур[…]нууд конгресс дээрэ 6 үдэрэй ту[…]шада хэгдээ. Теэд тэрээнһээнь х[…] зоной дура гутааха һаа ондо[…] ямаршье үрэ гараагүй.

Гэхэтэй хамта, «Атлантическ[…] конгрессэй» боложо байха үе[…] НАТО-до хабаадагшадай дун[…] арсалдаан гараһание нюухын а[…]гагүй. Энэ арсалдаан юун дээрэһ[…] гарааб гэхэдэ, Франциин хүтэл[…]рилхы бүлэг хүнүүд НАТО-гэй п[…]литикые США болон Англитай т[…]шэ эрхэтэйгээр хүтэлбэрилжэ ба[…]ха, Франциин газар дээрэ байгу[…]лагдаһан Америкын атомна [...] зэбсэгэй базые мэдэл дороо ба[…]гаха гэһэн эрилтэ табиһан байга[…] Тэрээнһээ гадна «ниитын дэлгүү[…] байгуулха талаар НАТО-гэй [...] шүүдэй хоорондо экономическа а[…] салдаанууд дахин гараба. Исла[…]диин уһан хилые Англиин суд[…]нуудай эбдэжэ байһан тухай а[…] салдаан конгресс дээрэ мүн лэ [...]раһан байгаа.

«Атлантическа конгрессэй» [...] дэлмэриин дүн тушаа мэдээс[…] зуураа, НАТО-гэй лагерьта зүр[…]дөөнэй бүри хурсадажа байһ[…] баруун оронуудай хэблэл мэдэр[…]баатай болоо.

Н. Чигирь

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ**

НЮТАГАЙ АРШААНУУДЫЕ ШЭНЖЭЛХЭ ШУХАЛА

Үнинһөө хойшо манай эндэхи нютаг бүхэндэ шахуу олон янзын аршаанууд бии байһаниинь мэдээжэ. Республика дотороо үнинэй мэдээжэ болоһон аршаануудһаа гадна, шэнжэлэгдээгүй аршаанууд олон. Теэд холын нютагуудтахи аршаан тухай анхарал хандуулагданагүй.

Түнхэнэй аршаан ехэ углекислотатай гэжэ суурхадаг. Аршаан курорт хүршэ областьнууд болон хизаарнуудта мэдээжэ болонхой. Түнхэнэй аршаанһаа дутуугүй, эмнэлгын талаар үшөө үлүүшье аршаанууд Ахын аймагта бии. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Сэнцэ голой нугые зубшан ошоходо Шутхалай, Хойто-Гол, Жойгон болон хэдэн олон аршаануудта нютагай хүнүүд урданһаа хойшо бэеэ аргалдаг юм. Мүн республикын бусадшье аймагуудһаа — Сэлэнгэһээ, Түнхэнһээ, мүн Түбэһээ зон олоороо ерэжэ амардаг. Ганса үнгэрэгшэ жэлэй июль һарада Жойгоной аршаанда 130 хүн амараа. Энэ аршаанда урдань хилын саанаһаа, тэрэ тоодо Монгол, Хитад дайдаһаа ерэжэ амардаг хүнүүд байһан юм гэжэ үбгэдүүд хэлсэдэг. Урданай хүнүүдэй хэлсэдэгэй ёһоор, ганса Жойгоной голдо 40 гаран аршаан бии. Зунай үедэ энэ аршаанда амарха гээшэ тоншье аятайхан юм. Элдэб янзын ургамал модод—жодоо, хуша, хасуури, хуһан, уляангир; үнтэ бүриин сэсэгүүд, набша намаан элдэб хоншуу үнэрөөр анхилжа байдаг.

Теэд аршаанда амараашад хэндэ ямар аршаан таарахаб, халуун аршаанда хэды саг соо һууххаб, хэды шэнээн ууха зэргэтэйб гэжэ һайн мэдэнэгүй. Эндэнь олон янзын аршаан байдаг, нэгэ аршаан ууха байгаад, нүгөөдыень ошоод ууха, аршаанда удаан саг соо һууха ушар олон. Аршаанай халууниинь 40 гаран градус юм. Эндэ ямаршье гурим, заабари захяа хэншье үгэдэггүй, хүн бүхэн дурааараа оролсодог. Гадна эндэхи аршаан үшөө шэнжэлэгдээгүйнь гэмшэлтэй.

Холын үндэр газарай аршаануудые шэнжэлхэ эгээл таатай һайн саг мүнөө ерээд байна.

Хорёод жэлэй саада тээ СССР-эй Наукануудай академиин профессор С. В. Обручев Жойгон аршаанаар дайража гарахадаа, һайн сэгнэлтэ үгэһэн байха юм. Энээндэ хүрэхэ аршаан хаанашье байхагүй гэжэ тэрэ хэлэһэн байгаа.

Тиимэһээ эндэхи аршаануудые, нэн түрүүндэ Жойгоной аршаание шэнжэлхэ хэрэгтэ ойрын сагта анхарал хандуулха шухала.

Аймагай олонхи колхозчигууд нютагайнгаа аршаанда амарха дуратай байдаг. Теэд аршаандаа ошоходоо газаа майхан доро байрлаха баатай болодог. Майхан доро амарха гээшэ тиимэшье һайшаалтай хэрэг бэшэ юм. Хүн үбдэжэшье болохо бшуу.

Жойгоной аршаан дээрэ заатагүй байрын гэрнүүд ойрын сагта баригдаха ёһотой гэжэ һанагдана. Мүнөө колхоз бүхэн машина, трактортай болонхой. Тиимэһээ хүнэй амардаг газарта байрын гэр бариха арга боломжотой. Хэрбээ Жойгондо байрын гэрнүүдэй баригдаа һаань, олон хүнүүд зундаа амарха, сэнгэхэ аргатай болохо һэн.

Энэ асуудалда республикымнай Элүүрые хамгаалха министерство туһалалсаха бэзэ гэжэ найдагдана. Энэмнай миин юрын гү, али аршаанай тоондо орожо байһан минеральна уһан бэшэ, харин ёһотой хүнэй бэедэ туһатай, үбшэ эдэгээжэ шадаха аршаан ха юм. Тиимэл хадань Жойгон аршаание үзэһэн хүн бүхэн һайшаадаг байха юм.

Жойгоной голдо байрын гэр бариха бүхы арга боломжо бии. Барилгын модон элбэг. Аймагай 9 колхоз хамжаад Жойгондо колхозууд хоорондын амаралтын гэр бария һаа бүришье зохид, һайн байгаа. Үнгэрэгшэ жэлдэ аймагай алба хаагшад Хойто-Голой аршаан дээрэ шэнэ байрын гэр баряа. Энэ аршаан гансал шархын үбшэндэ таарадаг юм.

Сэнцэ голой урда нугада хотын үбшэндэ таараха Шутхалай гэдэг аршаан байдаг. Жойгоной, Шутхалайн голдо хотын ба бусад үбшэндэ таараха, хүлэй үбшэ эдэгээдэг аршаанууд бии. Шутхалайн аршаан Ленинэй нэрэмжэтэ колхозһоо холо бэшэ. Энэ аршаанда хүнүүд ходо ошожо амардаг юм. Теэд эндэнь байрын гэр баһал байхагүй.

Анха түрүүн һайн аршаан дээрэ байрын гэрнүүдые һайн шанартайгаар барижа эхилээ һаань, байтараа санатори, колхоз хоорондын амаралтын гэрнүүдшье баригдажа болохо һэн.

Жойгоной аршаан тухай хаанашье бэшэгдэнэгүй, шэнжэлэгдэнэгүй, тэндэ байра баригданагүй. Байтараа Аха нютаг промышленна район болохо ёһотой ха юм. Аха нютаг ашагта малтамалаар баян, мал ажалтай. Тайга хүбшын оройгоор үнэтэ ангууд, булга хэрмэн олон, гол горхонуудай уһан бүхэндэнь элдэб янзын загаһадшье дүүрэн. Иимэ баян дайдада зунай сагта амаржа байхада юунһээшье үлүү ха юм.

Тиимэ дээрэһээ нютагай аршаание, илангаяа хүн зоной урданһаа хойшо ошожо, амаржа байһан аршаанда, тэрэ тоодо Жойгон тухай, шухала анхаралаа хандуулха, тэрэниие һайнаар шэнжэлхэ, байрын гэртэй болгохо гээшэ олониитын хэрэг болоно.

Д. Дугаров.

1959 оной хоёрдохи хахадта

„БУРЯТ ҮНЭН“

газетые республикымнай ажалшад хаа хаанагүй захижа үргэлжэлһөөр

Улан-Удэһээ ондоо тээгүүр байдаг хүнүүдтэ газетэмнай авиапочтоор, автомобиляар, поездоор абаашагдана.

Эртээнһээ хэдэн һараар гү, али хахад жэлээр захяа һаатнай, газетэ саг соогоо таһалгаряагүй хүргэгдэжэ байхань элитэ.

ГАЗЕТЫН СЭН:

6 һарын — 30 түхэриг, 3 һарын—15 түхэриг, 1 һарын—5 түхэриг.

Газетые «Союзпечатиин» бүхы отделенинүүдтэ, хэлхеэ холбооной конторо болон агентствонуудта, предприяти, колхоз, совхозуудта, һургуули болон эмхи зургаануудта захижа болохо. Хэблэл тараадаг ниитын түлөөлэгшэдтэшье газетэ захижа болохо.

Шамдажа захиит!

ҺАЯАР!

КИНОФИЛЬМНҮҮДЫЕ ТАРААДАГ БУРЯДАЙ КОНТОРО

„ПРОГРЕСС“ гэжэ кинотеатрын дэргэдэ шэнээр нээгдэхэеэ байгаа кинозал соо

„Эгэшэ дүүнэр“,
„Арбан наймадахи он“,
„Бүрхэг үглөөгүүр“

гэһэн үргэн экрантай кинофильмнүүдые (Алексей Толстойн зохёолнуудай удхаар зохёогдоһон) харуулхань.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора —46-32, зам редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни—34-05, сельского хозяйства и советского строительства—47-59, промышленности и транспорта, пропаганды, информации—35-14, культуры—24-74, писем и рабселькоров—40-49, отдел переводов, корректорская —35-95, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н01066. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 4980.